

EDEBİYAT DERS NOTLARI

FASİKÜL - 1

VEZİN (ÖLÇÜ) :

Başlangıcından günümüze kadar Türk edebiyatında üç çeşit vezin kullanılmıştır:

1) Aruz vezni: Arap edebiyatından alınan ve mısralardaki hecelerin açık ya da kapalı oluguna dayanan bir vezindir. Bağta Divan edebiyatında olmak üzere Halk edebiyatının son dönemlerinde, Tanzimat, Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati döneminde de kullanılmıştır.

2) Hece **vezni**: Türk edebiyatına has bir vezindir. Mısralardaki hece sayısının eşit olmasına dayanır. İslamiyet öncesi Türk edebiyatında, Halk edebiyatında ve Milli edebiyat döneminde kullanılmıştır.

3) Serbest vezin: Vezin anlayışını ortadan kaldıran bir düşünce ürünüdür. Şairin hiçbir ölçüye bağlı kalmadan dilediği gibi yazmasıdır. Türk edebiyatında ilk defa bunu kullanan Garipçiler'dir. Özellikle 1950'lerden sonra kullanılmıştır.

KAFİYE (UYAK)

KAFİYE: Şiirde satır sonlarındaki yazılışları aynı, anlamları ve görevleri farklı seslerin benzerliğine denir.

REDİF: Yazılış, anlam ve görev yönünden birbirinin aynı olan seslere denir. Mısra sonlarında aynen tekrarlanan ekler ya da kelimeler redif olarak kabul edilir.

Kafiye Çeşitleri:

1) Yarım Kafiye: Tek ses benzerliğine dayanan kafiye çeşididir.

.....yarin yuz-une .....tag-lar ile
.....ayağının toz-una .....kug-lar ile
(z'ler yarım kafiye) (ş'ler yarım kafiye, lar ile'ler rediftir.)

Bu akgam o kadar durgun ki su-lar
İçimde mâziden kalma duygu-lar
(u'lar yarım kafiye, lar' lar rediftir.)

2) Tam Kafiye: İki ses benzerliğine dayanan kafiye-dir. "â, û, î" ler de ikigere ses olarak kabul edilir.

.....serhaddidir yer-in .....aşınâ
.....engin denizler-in .....cüdâ
(er'ler tam kafiye, in'ler rediftir.) (â'lar tam kafiye-dir.)

...gönüldesin baş-tasın .....uzanmış yat-ryor
.....fethettiği yaş-tasın ....gunegler bat-ryor
(aş'lar tam kafiye, tasın'lar rediftir.) (at'lar tam kafiye, ryor'lar rediftir.)

3) Zengin kafiye: İki den fazla ses benzerliğine dayanan kafiye-dir.

.....af ve günah yarış-ta .....hasret
.....butun zıtlar barış-ta .....hicret
(arış'lar zengin kafiye, ta'lar rediftir.) (ret'ler zengin kafiye-dir.)

Hafız'ın kabri olan bahçede bir gul var-mış,
Yeniden her gün açarmış kanayan reng-iyle.

Gece bülbül ağaran vakte kadar ağlar-mış,
Eski Şiraz'ı hayal ettiren aheng-iyle.

(ar'lar tam kafiye eng'ler zengin kafiye, miş ve ile iy-le'ler rediftir.)

4) **Tunç Kafiye**: Kafiye kelimelerden birinin diğerinin içinde bulunmasıyla oluşan kafiye çeşididir. Ancak **OYS'de** bu kafiye **çeşidine** örnek olan bir **kullanım** zengin kafiye olarak kabul edilmiştir. Bu yüzden bu **çeşit** kafiye de zengin kafiye olarak kabul etmek gerekir.

.....dere .....çınla .....sancak .....atanı .....deniz
.....ejdere .....saçınla .....ancak .....yatani .... sendeniz

5) **Cinaslı Kafiye**: Ses bakımından aynı, anlamca farklı kelimelerle yapılan kafiye çeşididir. Bu kafiye çeşidi aynı zamanda bir edebi sanattır.

Niçin kondun a bülbül kapımdaki asmaya

Ben yârimden ayrılmam götürseler asmaya

.....vakit çok geç

.....nasıl geçersen geç

Seci: Düz yazıda bulunan kafiye denir.

Ey gözlerin **nûru**, gönüllerin **sûru**, başımızın **tâci**,
gönül ehlinin **mirâci**... **azmışlara** yol gösterici, az isteye-ne bol verici..

Alliterasyon: Art arda gelen mısralarda bir veya birkaç harfin **ahenk** sağlayacak şekilde kullanılmasına **denir**. Eylülde melûl oldu gönül soldu da lâle ... (l harfiyle alliterasyon yapılmıştır.)

Diziliş Bakımından Kafiye Örgüsü:

1) Düz Kafiye: Bir beyitte ya da bir dörtlukte bütün mısraların birbirleriyle kafiye olduğu düzendir.

— a — a .....sancak a
— a — a .....ocak a
— a...parlayacak a
— a .....ancak a

2) **Çapraz Kafiye**: Bir dörtlukte 1. ile 3. ve 2. ile 4. mısraların birbirleriyle kafiyelemesine denir.

— a.....goreceksin a .....bulutlar a
— b .....derinde b .....serin b
— a .....aksın a .....ruzgar a
— b .....yerinde b ...çiçeklerin b

3) Sarma Kafiye: Bir dörtlukte 1. ile 4. ve 2. ile 3. mısraların kafiyelemesine denir.

— a.....bardak a.....ağzımı a
— b.....arasında b.....elime b
— b.....zamanda b.....kelime b
— a.....yaprak a.....nabzımı a

ŞİİR TÜRLERİ:

1) Lirik **Şiir**: İçten gelen duyguların coğkun bir dille anlatıldığı şiir türüdür. Lirik şiir, akıldan çok hayal gücüne, duygusallığa hitap eder.

Edebiyatımızda lirik şâir olarak Fuzûlî, Nedim, Yunus Emre, Karacaoğlan, Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'i sayabiliriz.

2) Didaktik Şiir: Bir şeyler öğretmek ya da bilgi vermek amacıyla yazılan şiirlerdir. Duyguyu değil de düşüncüyü konu edinen şiirlerdir. Fabllar didaktik şiir örnekleridir.

Edebiyatımızda didaktik şiirleriyle isim yapmış Nâbi, Mehmet Akif ve Tevfik Fikret vardır.

3) Pastoral Şiir: Kır ve tabiat güzelliklerini konu edinen şiirlere denir. Tabiat hayatı, çoban hayatı sade, süsten, özentiden uzak bir dille anlatılır.

Faruk Nafiz Çamlıbel (Çoban Çeşmesi) ve Kemalettin Kamu (Bingöl Çobanları) bu şiir türünde iki önemli isimdir.

4) Epik Şiir: Kahramanlık ve yiğitlik konularını işleyen şiir türüdür. Epik şiirde olağanüstü olaylar ve kahramanlıklar dikkat çekici özelliklerdir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Üç Şehitler Destanı bu türde örnek sayılabilir.

5) Satirik Şiir: Toplum hayatındaki bozuklukların, insanların zaafının güldürü unsuru da katılarak dile getirildiği şiir türüdür. Divan şiirindeki hicivler ve Halk şiirindeki taşlamalar bu türün örnekleridir.

Edebiyatımızda, Şeyhi, Ruhî, Nefî ve Ziya Paşa bu türde şiirler yazmışlardır.

6) Dramatik Şiir: Acıklı ve üzüntü verici olayları göz önünde canlandıran şiirlerdir. Bu şiir türü daha çok manzum olarak yazılan tiyatrolarda söz konusudur.

A.Hamit, F.Nafiz ve Necip Fazıl Kısakürek bu şiir türünde başarılı örnekler ortaya koymuşlardır.

YAZI TÜRLERİ

FIKRA: Bir yazarın günlük olayları derinliğe inmeden tanıttığı, onlarla ilgili düşüncelerini ispatlamağa gerek duymadan dile getirdiği yazı türüdür.

Gazete yazısı olan fıkra, günlük konuşma diliyle yazılır. Fıkra nükteyi ifade etmeye yer verilir.

MAKALE: Herhangi bir konuda bilgi vermek, bir konuyu açıklamak ve ispatlamak amacıyla yazılan fikir yazılarına denir. Makalede düşünce temel öğedir. Kişisel ve duygusal görüşlere yer verilmez. Tarafsızlık esastır.

Makalede sade bir dil kullanılır. Zor ve uzun cümlelerden kaçınılır. Kısa ve açık, anlaşılır cümlelere yer verilir.

SOHBET (Söyleşi): Herhangi bir konu üzerinde yazarın kişisel görüş ve düşüncelerini kesin bir yargıya varmadan, sade bir anlatımla, okuyucuyla konuşuyormuşcasına ortaya koyduğu yazı türüdür.

Sohbet bir bakıma fıkraya benzer, ancak okuyucuyla karşı karşıya konuşuluyormuş havası onu fıkradan ayırır. Devrik cümleler, okuyucuya sorular yöneltme ve tekrar cevaplama sohbetin diğer özellikleridir.

DENEME: Bir yazarın, herhangi bir konu üzerinde kesin yargılara varmadan kişisel görüş ve düşüncelerini kendi kendisiyle konuşuyormuşcasına serbestçe ortaya

koyduğu yazı türüdür.

Denemeyi fıkra türünden ayıran özellik, bir fikir yazısı olmasıdır. Daima fikre ve düşünceye dayanır. Sohbetten farkı ise, denemeci kendi kendisiyle konuşur gibi yazar. Karşısında bir okur olduğunu hesaba katmaz. N. Ataç'a göre "Ben'in ülkesidir." deneme. Deneme yazarının çok geniş bir kültüre sahip olması gerekir.

Deneme daha çok edebiyat, sanat, kültür, bilim gibi öznel konularda yazılır. Denemede en başarılı isim Montaigne'dir. Bizde ise Ahmet Haşim, Nurullah Ataç, Sebattin Eyüboğlu ve Suut Kemal Yetkin'dir.

ELEŞTİRİ: Bir sanatçının veya sanat eserinin olumlu ve olumsuz yönlerini, sanat değerini, toplumun sanat anlayışındaki yerini ortaya koyan yazı türüdür.

Eleştiride ele alınan eserin, güzel ve çirkin, doğru ve yanlış yönleri gösterilir. İyi bir eleştiri yazısında eleştirilen tarafsız kalır, kendi duygularını katmaz.

ANI (HATIRA): Ünlü bir kişinin, başından geçmiş veya içine karışmış olduğu olayları anlattığı yazılardır. Anılarda anlatılan olaylar, yazarı tarafından yaşanmış veya gözlenmiş olmalıdır.

GEZİ YAZISI: Gezilip görülen yerleri, çeşitli yönleriyle (tarihini, insanların, tabii güzelliklerini, gelenek ve göreneklerini) çekici bir anlatımla dile getiren yazılardır.

Bu konuda önemli isimler:

Evliya Çelebi-Seyahatname

Ahmet Haşim-Frankfurt Seyahatnamesi

Cenap Şehabettin-Hac Yolunda, Avrupa Mektupları

Reşat Nuri Güntekin - Anadolu Notları

Falih Rıfık Atay - Bizim Akdeniz

BIYOĞRAFI :

Daha çok, tanınmış kimselerin hayatını anlatan yazı türüdür. Kişi, kendi hayat hikayesini kaleme almışsa buna otobiyografi adı verilir. Divan edebiyatında bu tür eserlere "Tezkire" adı verilir.

OTOBİYOGRAFI : Tanınmış bir kimsenin (sanatçı, bürokrat, iş adamı vs.) kendi hayatını bütün yönleriyle anlattığı eserlerdir.

GÜNLÜK:

Bir kişinin başından geçen olayları, gördüklerini, düşündüklerini günü gününe kaleme aldığı yazılara denir.

Günlük türünün hatıra (anı) dan ayrılan yönü olayların, düşüncelerin sıcaklığına yazıya dökülmesidir. 'Günlük'ün Divan edebiyatındaki karşılığı "ruzname"dir. Bu türde önemli isimlerden biri Nurullah Ataç'tır.

MASAL: İçerisinde olağan üstü olaylarla kahramanların bulunduğu hikayelere denir.

MEKTUP : Birbirinden uzakta bulunan kişiler arasında haberleşmeyi sağlayan yazı türüdür. Fuzulî'nin "şikayetname" adlı eseri bu türün ilk örneği sayılır.

TIYATRO : Hayat olaylarını sahnede göstermek amacıyla yazılan edebi eserdir. Tiyatro hem göze, hem kulağa hem de bilince seslenir. Günümüz tiyatrosunun kaynağı Eski Yunan tiyatrosudur. Yunan tiyatrosu, şarap tanrısı Dionysos adına yapılan törenlerden doğmuştur.

Başlıca tiyatro türleri şunlardır:

A) TRAJEDİ (Tragedya) :

- ✓ Seyircinin acıma ve korku duygularını harekete geçirme amacı güder.
- ✓ Konularını mitolojiden ve tarihten alır.
- ✓ Aklın denetimi dışındaki davranışlarla, çirkin olaylara sahnede yer verilmez.
- ✓ Yaralama ve ölüm seyircinin gözünden saklanır.
- ✓ Önemli ve soylu kişilerin yaşamını konu alır.
- ✓ Üç birlik kuralına uyulur. Nazımla yazılır.

En büyük tragedya ozanları şunlardır:

Eski Yunan Edebiyatı'nda **Aiskhlos** (Agamemnon Zincirine Vurulmuş Promete)

Sophokles (Kral Oidipus, Antigone)

Euripides (Medeia, Hippolytos)

B) KOMEDİ (Komedya) : İnsanların ve olayların gülünç yanlarını ortaya koyan tiyatro türüdür.

- ✓ Seyirciyi güldürmek yoluyla düşündürmek amacı güdüldür.

✓ Konularını günlük yaşamdan alır.

✓ Acı veren olaylar (vurmak-kırmak) seyircinin gözünde yapılır.

✓ Kişiler halktan kimselerdir.

✓ Dilde yükseklik ve soyluluk aranmaz. Her türlü ka-
ba söz ve şakalara yer verilir.

Karakter, Töre, Entrika komedya gibi çeşitleri vardır.

En büyük komedya yazarları:

Eski Yunan Ed: **Aristophanes** (Atlılar, Kurbağalar, Eşek Arıları)

Fransız Ed : **Moliere** (Cimri, Gülünç Kibarlar, Hastalık Hastası)

İngiliz Ed: **Ben Jonson** (Sessiz Kadın)

Rus Ed : **Gogol** (Müfettiş)

C) DRAM : Gülünç, bayağı, korkunç olaylarla acıklı ve güzel olayları iç içe anlatan tiyatro türü. Dram, klasi- sizme tepki olan romantik akımın tiyatroya uygulansıdır.

✓ Konularını tarihten ve günlük yaşamdan alır.

✓ Kişiler, toplumun her kesimidir.

✓ Geçmiş zaman işlenir, çoğu ortaçağda geçer.

✓ Hem nazımla hem de nesirle yazılabilir.

Piyes, melodram, feeri (masalın sahneye uygulanmış çeşidi) gibi türleri vardır.

TÜRK TİYATROSU

A) Geleneksel Oyunlar (Karagöz - Ortaoyunu - Meddahlık)

1) **KARAGÖZ** : Gölge oyunudur. Karagöz, okuma-
mış halkı, Hacivat ise aydın ya da yarı aydın kişileri tem-
sil eder.

2) **ORTAOYUNU** : Dört yanı seyircilerle çevrilmiş bir
alandaki belli bir konunun havasına uyularak, herhangi bir
metne bağlı kalınmadan, oynanan doğmaca bir oyundur.
Yazılı bir metin yoktur. En önemli kişileri **Pişekar** ve **Ka-
vuklu**'dur. Pişekar, aydın kişileri, Kavuklu ise okumamış,
halktan birini temsil eder. **Zenne** ise ortaoyununun kadın
kılığındaki kişisidir.

3) **MEDDAHLIK** : Oyuncunun tek başına hazırlayıp
yürüttüğü seyirlik oyundur.

B) **Batı tarzındaki oyunlar** : Başlangıcı Tanzimat
edebiyatıdır. Şinasi'nin "Şair Evlenmesi" ilk örnektir.
A. Vefik Paşa "Tiyatroculuğun Babası" olarak bilinir.

Namık Kemal'in tiyatroyla ilgili görüşleri Celalettin
Harzemşah adlı piyesinin önsözündedir.

Tiyatro türü Servet-i Fünun ve Fecr-i Âti döneminde
yoktur. Cumhuriyet döneminde tiyatro türünde eser ve-
ren yazarlarımızdan bazıları ise Reşat Nuri Güntekin,
Faruk Nafiz Çamlıbel, Haldun Taner, Güngör Dilmen,
Muhsin Ertuğrul ...

HİKÂYE : Olmuş ya da olması mümkün olayları an-
latan kısa yazılardır.

Hikâyede ele alınan olay ayrıntılı anlatılmaz. Kişiler-
de psikolojik derinlik aranmaz. Yaşam kesiti de derinle-
mesine işlenmez.

Hikâyenin öğeleri : Olay-kişiler-yer-zaman-amaç ve
üslûp'tur.

Hikâyede, Fransız **Maupassant**'ın "olay", **Çehov**'un
"şahıs" ağırlıklı tarzı kullanılır.

Türk edebiyatında en büyük hikâyeci Ömer Seyfettin,
Maupassant tarzını, diğer büyük hikâyeci olan Memduh
Şevket Esendal ise Çehov tarzını kullanmıştır.

Dünya Ed'da hikâye türünün ustaları:

İtalyan Ed : **Boccaccio** (İl Decamerone = on gün)

Fransız Ed : **Maupassant** (Ay ışığı, Tombalak)

Rus Ed : **Çehov** (Martı, Vişne Bahçesi)

Amerikan Ed : **O'Henry** (Mog'i'nin Hediyesi)

Türk Edebiyatı'nda hikâye

Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esendal, Sait Faik
Abasıyanık Refik Halit Karay (Memleket ve Gurbet Hikâ-
yeleri) önemli yazarlardır. İlk hikâye Ahmet Mithat Efen-
di'nin **Letâif-i Rivayat** isimli eseridir.

ROMAN : Olmuş ya da olması mümkün olan olayları
anlatan uzun yazı türü.

Tarihi roman, serüven romanı, sosyal roman,
tahlil romanı, macera romanı gibi çeşitleri vardır.

En ünlü roman yazarları

Cervantes (Don Kişot)

Stendhal (Kırmızı ve Siyah, Parma Manastırı)

Balzac (Goriot Baba, Vadideki Zambak)

Flaubert (Madam Bovary)

Dostoyevsky (Suç ve Ceza, Budala, Karamazov
Kardeşler)

Tolstoy (Harp ve Sulh, Anna Karenina)

Gogol (Ölü Canlar)

Gorki (Ana)

Türk Edebiyatında Roman

İlk roman : Taaşuk-u Tal'at ve'l Fitnat (**Şemsettin Sâmî**)

İlk tarihi roman : Cezmi (**Namık Kemal**)

İlk edebi roman : İntibah (**Namık Kemal**)

Batılı anlamda ilk roman : Mai ve Siyah (**Halit Ziya**
Uşaklıgil)

Realist ilk roman: Araba Sevdası (**Recaizade Mahmut**
Ekrem)

Köy gerçeklerini anlatan ilk roman: Karabibik (**Nabizâ-
de Nâzım**)

Psikolojik alanda il başarılı roman : Eylül (**Mehmet Rauf**)

Psikolojik romanın ilk örneği Zehra (**Nabizâde Nazım**)

EDEBİ SANATLAR

TEŞBİH (Benzetme) : Söze güzellik ve kuvvet vermek için şekil ve mana bakımından birbiri ile münasebet kurulabilen iki şeyden birini, diğerine benzetme sanatına teşbih denir. Aralarında benzerlik bulunan iki şeyden zayıfı kuvvetliye benzetilir.

Tam bir teşbihte dört unsur bulunur: benzetilen, kendisine benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı.

<u>Taş</u>	<u>gibi</u>	<u>sert</u>	<u>ekmek</u>
Ken.benz.	Benz. edatı	Benz. yönü	Benz.

<u>Arslan</u>	<u>gibi</u>	<u>kuvvetli</u>	<u>çocuk</u>
K.B.	B.E.	B. Y.	B.

<u>İhtiyar adam</u>	<u>bir çocuk</u>	<u>gibi</u>	<u>ağlıyordu.</u>
B.	K.B.	B.E.	B.Y.

(Biz) Gündüz denizlerde sönerken çobanlar gibi
Benzeyen K.B. B.E.

dallar yaktık.
B.Y.

(Biz)
Benzeyen

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik.
B. K.B. B.E. B.Y.

Kükremiş sel gibiym. (Ben) bendimi çiğner aşarım.
K.B. B.E. B. B.Y.

Kul Mustafa karakolda gezerken
Gülle kurşun yağmur gibi yağırdı.
B. K.B. B.E. B.Y.

Bir kez Allah dese aşk ile lisân
Dökülür cümle günah misli-i hazân
B.Y. B. B.E. K.B.

Dalgalar sen de safaklar gibi ey nazlı hilâl!
B.Y. K.B. B.E. B.

Benzetilen (benzeyen) ile kendisine benzetilen temel unsurlar; benzetme yönü ve benzetme edatı ise yardımcı unsurlardır.

Yalnız benzetilen ve kendisine benzetilenle, yani temel unsurlarla yapılan teşbih daha kıymetlidir, böyle teşbihlere "**Beliğ Teşbih**" denir.

Arslan askerlerimiz geçiyor. (Teşbih-i Beliğ)
Kend.benz. Benz.

Kâinat bir nimet sofrasıdır. (Teşbih-i Beliğ)
B. K.B.

Bu dil ağızımda annemin sütüdür.
benzeyen K. Benzetilen

İSTİÂRE (Bir yönü kaldırılmış benzetme): Aralarında benzerlik bulunan iki şeyden birini söyleyerek diğ-

rini kastetmeye istiâre denir. Yani bir varlığa, asıl adını değil de benzediği varlığın adını verme sanatıdır. (Teşbih-i beliğ'deki iki unsurdan birini kaldırmakla olur.)

Açık istiâre ve kapalı istiâre olmak üzere ikiye ayrılır:

a) Açık istiâre: Yalnız kendisine benzetilenin bulunduğu istiâredir.

—Arslanlarımız Londra'dan döndüler.

(Arslanlara benzetilen belli değil)

—İki kapılı bir handa gidiyorum gündüz gece

(Dünya iki kapılı bir hana benzetilmiştir,fakat dünya söylenmemiştir.)

—Bir hilâl uğruna ya Râb ne güneşler batıyor.

(Kendisine benzetilen güneştir,fakat güneşle kastedilen askerlerdir.)

— Macera başlamak üzereymiş o gün

Sürecekmiş bu ateş yıllarca

(Aşk, ateşe benzetilmiş)

— Türk kuşu kuvvetli kanatlarıyla uçuyordu.

(Uçak, kuşa benzetilmiş)

— O deha öyle toplamış ki bizi

Yedi yüzyıl süren hikâyemizi

— Dinlemiş ihtiyar çınardan

(Osmanlı tarihi yedi yüzyıl süren hikâyeye benzetilmiş)

— Birçok seneler geçti dönen yok seferinden

(Ölüm sefere benzetilmiş)

— Uğramaz bahçelerin semtine gülden yandım.

(Sevgili güle benzetilmiş)

b) Kapalı istiâre: Yalnız benzeyenin bulunduğu istiâredir:

—Ay zeytin ağaçlarından yere damlıyordu.

(Ay, akıcı bir şeye yani suya benzetilmiş, fakat sadece ay söylenmiştir.)

—Mehmetçik kükreyerek düşmanın üstüne atıldı.

(Mehmetçik arslana benzetilmiş,fakat arslan söylenmemiştir.)

—Hakk'a kanat açar hep emelleri

(Emeller bir kuşa benzetilmiş,fakat kuş söylenmemiştir.)

— Kanatlandı bu sabah kimsesiz çocuk. (Kimsesiz çocuk kuşa benzetilmiş)

— Vurunca pençesini asker, çıkarıyor düşmanın kalbini (Asker aslana benzetilmiş)

TEŞHİS (Kişileştirme): Cansız bir varlığı canlı gibi göstermeğe teşhis denir.

—Boynu bükük bayraklar

(Bayraklar'a canlılık kazandırılmıştır. Aynı zamanda kapalı istiâre sanatı yapılmıştır. Bayraklar boynu bükük birisine benzetilmiştir.)

—Ziyarete gelir beni, her gün akşamlar

(Akşamlar'a canlılık kazandırılmıştır.)

—Çatma çehreni ey nazlı hilâl!

(Hilâl'e canlılık kazandırılmıştır.)

İNTAK (Konuşurma): Kişileştirme sanatında cansız, canlıya benzetilmekle yetinilmez de ayrıca "**dile**" getirilirse buna **intak** (konuşurma) adı verilir.

Koluma taktılar teli

Söylettiler bin bir dili

Olmuşam Şah'ın bülbulü

Ben anınçün inilerüm.

(Saz hem kişileştirilmiş hem de konuşturulmuştur.)
Genellikle teşhis ve intak bir arada kullanılır. Ancak önce teşhis, sonra intak gelir. Teşhis ve intak masallarda ve fabllarda çokça görülür.

MECAZ: Bir kelimenin gerçek anlamı dışında kullanılması sanatıdır.

" Bu işi yapmaya yürek ister." Cümlesinde yürek cesaret anlamında kullanılarak mecaz yapılmıştır.
" Bir med zamanı gökyüzü kurşunla örtülü" cümlesinde de "kurşun" bulut anlamında kullanılmıştır.

MECAZ-I MÜRSEL: Benzetme amacı güdülmeden yapılan mecazdır. Mecaz-ı mürselde bir kelime mecaz anlamında kullanılırken aradaki ilişki benzerliğe dayanmaz

"O zamanlar **Anadolu** kan ağlıyordu." cümlesinde ağlayan Anadolu değil, Anadolu'da yaşayan insandır.

Ben garip çizgilerle uğraşırken baş başa
Rastlamıştım duvarda bir **şâir arkadaş**.

"Şair arkadaş" sözü bir benzetme karşılığı olarak değil de benzetme dışı bir uygunluk görüldüğü için kullanılmıştır. Şair arkadaş sözü ile şiiir mısraları kastediliyor.

O gece bütün Türkiye ayağa kalktı.
Üzüm üzüme baka baka kararır.
Kıbrıs konusunda Ankara ağırlığını koymalıdır.

KINAYE: Bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlamıyla kullanılmasına denir.

—"Bizim kapımız herkese açıktır." cümlesinden hem kapının gerçek anlamda açık olduğu hem de mecazi anlamda konukseverlik anlaşılabilir.

—"Taş bağırlı dağlar" sözünde de gerçek anlamıyla dağların bağırlı taşıtır, fakat asıl söylenmek istenen acımasızlık, insafsızlıktır.

— Makul isen hitabına herkes kulak tutar.
("kulak tutmak" değer vererek dinlemek (mecazi mana).

— Yumdu dünyaya ela gözlerini
("gözlerini yummak" ölmek demektir (mecazi mana).

—Eli açık, burnu büyük, cebi delik deyimleri de kinayeye birer örnek sayılabilir.

TARİZ (Ters Anlam Kaydırması): Bir sözün taşıdığı anlamın tam tersini kastetmektir. Birini küçük düşürmek, onunla alay etmek ya da onu **iğnelemek** amacıyla söylenecek sözün tam tersi olan bir sözü kullanma sanatıdır.

Çok gecikmiş birisine: "Aman ne erken geldiniz....." denmesi gibi

Bu sanat, bir nevi över görünerek yerme sanatıdır. Çirkin birisinin güzelliğinden, cimri bir adamın cömertliğinden söz etmek gibi.

TENASÜP: Mana bakımından birbirine uygun ve birbirleriyle ilişkili olan kelimeleri bir arada kullanma sanatıdır.

"Kazanda su kaynasa sanki ben pişiyorum. (Kazan- su, kaynama- pişme) Bir kuş bir kuşu öldürse ben

can çekiyorum". (Can çekişme - öldürme)

Her sabah başka bahar olsa da ben usandım.
Uğramaz bahçelerin semtine gülden yandım
Hiç girmemiş hayaline tek gözlü giyotin
Mızrakta halka gösterilen kanlı kelleler
Meydanlarında hırs ile hiç gösterilmemiş
(giyotin, mızrak, kanlı kelle)
(bahar, bahçe, gül)

HÜSN-Ü TA'LİL (Güzele yorma): Bir şeyin meydana gelişini kendi sebebi dışında, daha güzel bir sebebe bağlama sanatına denir.

—Hâk-i pâyine yetem der ömrlerdur muttasıl
Başını taştan taşu urup gezer avâre su.

(Suyun başını taştan taşu vurarak akıp gitmesi, Hz. Peygamberin ayağının tozuna varmak arzusu sebebine bağlanmıştır.)

—Hürşide baksa halkın gözleri dola gelür.
Zira görünce hatıra ol mehlîka gelür.

(Güneşe bakan insanların gözlerinin yaşarması, güneşe benzetilen sevgilinin hatırlanması sebebine bağlanmıştır.)

— Yeni bir ülkede yem vermek için atlarına
Nice bin atlı kapılmıştı fetih rüzgarına
(Akıncıların yeni ülkeler fethetmek istemelerinin sebebi olarak, atlarına yeni bir ülkede yem vermek istediklerini gösteriyor.

— Yağmurun yağışı ayrılık akşamına rast geldi.
— Bulutlar, halime acıyarak ağladılar sandım.

TECAHÜL-İ ARİF (Bimezlikten gelme): Bir şeyi bilip de bilmezlikten gelme sanatıdır.

—Su insanı boğar, ateş yakarmış,
Geç anladım taşın sert olduğunu.

(İnsan, normalde taşın sert olduğunu, ateşin yaktığını ve suyun insanı boğduğunu bilir.)

—Ey şûh Nedimâ ile bir seyrin iştittik
Tenhaca varup Göksu'ya işret var içinde
(Giden de Nedim, söyleyen de. Fakat başkasından iştmiş gibi görünüyor.)

Nedîm-i zârı bir kâfir esir etmiş iştmiştim
Sen ol cellâd-ı din ol düşmen-i iman mısın kâfir
(Nedim)

(Nedim esir olduğunu başkasından duyuyor.)

TEVRIYE: Bir sözün, iki anlama da gelecek şekilde, fakat uzak anlamı kastedilerek kullanılmasına denir. (Bu anlamların ikisi de gerçektir.)

—Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.
(Hakk, adalet ve cenab-ı Allah anlamına gelir.
Burda ikinci anlam kastedilmiştir.)

—"Koyup kaldırmada ikide birde
Kazan devrildi, söndürdü ocağı."

(Ocak, içinde ateş yakılan yerdir. Beyitte ise ocak, yeniçeri ocağı anlamında kullanılmıştır.)

—Bize Tâhir Efendi kelp demiş,
İltifatı bu sözde zahîrdır.

Malîki mezhebim benim zira
İtikadımca kelp tâhirdir.

TELMİH: Bir kelimeyle geçmişteki bir olayı, şahsı veya bir meşhur eseri hatırlatmaya denir.

—Enel-hak çağruban
Dara gireyim Mevlâ.
Aşkını komayayım,
Oda gireyim Mevlâ.

(Enel-hak sözüyle, Hallac-ı Mansur; ateşe girmek sözüyle de Hz. İbrahim hatırlatılıyor.)

— Ey dost senin yoluna
— Canım vereyim Mevlâ
Aşkını komayayım
Od'a gireyim Mevlâ
("Od" ateş demektir. Ateşe girme, Hz. İbrahim'i hatırlatıyor.)

Cânân aramızda bir adını
Şirin gibi hüsn ü âna ünvan
(Ferhat ile Şirin hikayesindeki Şirin'e işaret vardır.)

— Uçmakta konmadan kıyısız bir denizde rûh
Benzer mi böyle bir kuşa Tûfân içinde Nûh?
(Bu mısradaki Nuh Tufanı işaret edilmektedir.)

MÜBALAĞA: Anlatılan şeyi daha kuvvetli belirtmek için olduğundan çok ya da az gösterme sanatıdır. Vasıflar normal ölçülerin dışında verilir. Bu daha ziyade çokluk, büyüklük yönündedir.

—Volkan söner, lâkin benim alevlerim eksilmez.
—Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle
—Kim bu cennet vatanın uğrunda olmaz ki fedâ
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan şühedâ
—Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer
O ne müthiş tipidir, savrulur enkâz-ı beşer,

TEZAT: Anlamca birbirine zıt kavramları bir arada kullanma sanatıdır. Birbirine zıt iki kelime değil; birbirine zıt iki duygu, düşünce, olay veya hayalle yapılan sanattır.

—Bin bir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?
—Gülmekten ağlamaya vakitleri kalmıyor ki...
—Karlar etrafı beyaz bir karanlığa gömdü.

CİNAS: Aynı sese sahip, fakat farklı anlamlara gelen kelime veya sözlerle yapılan sanattır.

Dünyasına dünyasına
Aldırma sen **dünyasına**
Dünya benim diyenin
Dün gittik **dün yasına**

Beklerim haftada bir nâme bu **yaz**
Yazacaksan dediğim vechile **yaz**

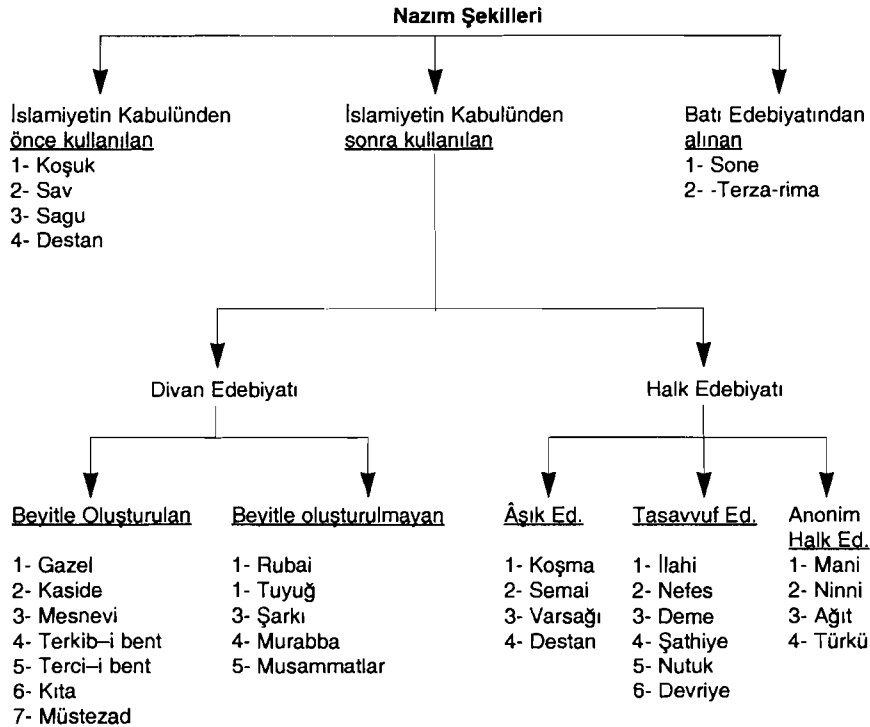
ALLİTERASYON: Bir mısra veya beyitte ahenk oluşturacak şekilde, aynı sesin veya hecenin tekrarlanmasına alliterasyon denir.

—"Dest-bûsi arzusuyla ger ölürsem düstlar
Kûze eylen toprağı sunun anınla yâre su"
("s " sesleriyle alliterasyon yapılmıştır.)

—Eylülde melûl oldu gönül soldu da lâle
Bir kâkûle meyletti gönül geldi bu hâle
("l" sesleriyle alliterasyon yapılmıştır.)

NAZİM ŞEKİLLERİ

Nazım şekli; bir şiirin nazım birimine, mısra sayısına ve kafiyelenişine göre aldığı biçimdir.

HALK EDEBİYATI NAZİM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

Nazım Biçimi (Şekli): Mısra ve kafiye'nin bir düzen içinde birleşmesinden oluşur.

Nazım Türü: Nazım biçimlerinin konu bakımından adlandırılmasıdır.

A) Aşık (Din Dışı Halk) Edebiyatı Nazım Şekilleri

1- Koşma: Aşık edebiyatının belli başlı nazım şekillerinden biridir. Dörtlüklerle ve 11'li hece vezniyle söylenir. Konusu; aşk, hasret, tabiat güzellikleri gibi din dışı konulardır. (Divan edebiyatındaki **gazele** karşılık sayılabilir.) Koşma lirik bir türdür. Dörtlük sayısı üç ile beş arasında değişir.

abab cccb dddb eeeb... şeklinde kafiyeleşir.

(Mani ve Koşma halk edebiyatının temel nazım şekilleridir. Diğer bütün şekiller ya maniye ya da koşma-ya benzer veya bunların az çok değiştirilmiş şekilleridir.)

Keklik gibi taştan taşta sekerek
Gerdan açıp gelişini sevdiğim
Sağa sola taksim etmiş örgüsün
Onar onar bölüşünü sevdiğim

On altıya karar verdim yaşıyı
Yenice sevdaya salmış başını
El yanında yıkar gider kaşını
Tenhalarda gülüşün sevdiğim.

(Ruhsati)

2- Semâi: 8'li hece vezniyle söylenen koşmalar-
dır. Konuları aşk ve tabiat güzellikleridir. Dörtlük sayısın-
da belli bir sınır yoktur.

Gönül gurbet ele varma
Ya gelinir ya gelinmez
Her dîlber meylil verme
Ya sevilir ya sevilmez

(Karacaoğlu)

abab cccb dddb eeeb... şeklinde kafiyeleşir.

3- Varsağı: Güney Anadolu Bölgesinde yaşa-
yan **Varsak Türkleri**'nin özel bir ezgiyle söyledikleri tür-
külerden gelişmiş bir biçimdir. **Koşma gibi kafiyeleşir.**
8'li hece vezniyle yazılır. "**Behey, bre, hey!**" gibi ün-
lemler kullanılır.

Bre ağalar bre beyler
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Dolmadan bir dem sürelim

4- Destan: Kafiyeleşmiş ve vezin bakımından
koşma gibidir. (8'li kalıplarla yazılan destanlar da vardır.)
Genellikle kahramanlık olayları ele alınır. Tabii âfetleri,
kıtık, hastalık gibi olayları anlatan destanların yanında
züğürtlük, mirasyedilik, dalkavukluk gibi konuları işleyen
mizahi destanlar da vardır. (Bu destanlar, sahibi belli ve-
rimlerdir; Bosna Destanı: Aşık Paşa, Erzincan Deste-
nı: Sabit, Esnaf Destanı: Kâmilî)

Âşık Edebiyatı Nazım Türleri :

1- Güzelleme : Tabiat güzelliklerini anlatmak ya
da kadın, at gibi sevilen varlıkları övmek için yazılan şiir-
lerdir. **Karacaoğlu** bu türde ünlüdür.

2- Taşlama : Bir kimseyi yermek ya da toplu-
mun bozuk yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan şiirler-
dir. Halk edebiyatında taşlamalarıyla ünlü âşık **Seyra-
nî**'dir.

3- Koçaklama : Coşkun ve yiğitçe savaşları,
dövüşleri anlatan şiirlerdir. Halk şiirinde en güzel koçak-
lamalar **Koroğlu**'nundur.

4- Ağıt : Bir kimsenin ölümü üzerine duyulan
acıları anlatmak amacıyla söylenen şiirlerdir. Ölümün
duyulan üzüntüsüyle birlikte ölenin iyilikleri de anlatılır.

B) Tasavvuf Edebiyatı Nazım Şekilleri:

Din ve tasavvufa ilgili kavram,duygu, düşünce,ilke
ve kuralları halka yaymak amacıyla bir tarıkata bağlı şâ-
irlerce yazılan şiirlerdir.

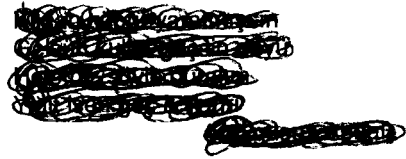
İlâhi: Allah'ı övmek,O'na yalvarmak için yazılan şiir-
lerdir. Daha çok Yunus Emre, ilâhileriyle tanınmıştır.
Bektâşi şâirlerin yazdıkları bu tür şiirlere "**Nefes**" denir.
Alevi şâirlerin bu tür şiirlerine de "**Deme**" adı verilir.

Hikmet: Dinî şiirlerdir.Ahmet Yesevî'nin şiirlerine
verilen isimdir. Hece vezni ile yazılır.

Devriye: Devir kuramını anlatan şiirlere denir. Vak-
ti gelen ruh maddi aleme iner. Önce cansız varlıklara,
sonra bitkilere, hayvana, insana en sonra da insan-ı ka-
mil'e geçer ve oradan da Allah'a döner. Bu iniş ve çıkış
anlatan şiirlere devriye denir.

Nutuk: Pirlerin ve mürşitlerin tarıkata yeni giren der-
vişlere,tarikat derecelerini ve âdâbını öğretmek için söy-
ledikleri şiirlerdir.

Şathiye: İnançlardan teklifsizce, alaylı bir dille söz
eder gibi yazılan şiirlerdir.

C) Anonim Halk Edebiyatı Nazım Şekilleri:

Mani: Halk şiirinde, en küçük nazım birimidir. 7 he-
celi 4 dizeden oluşur, birinci ikinci ve dördüncü dizeler
kafiyeleşir, üçüncü dize ise serbesttir. aaxa şeklinde kafiye-
leşir. Genellikle asıl söylenmek istenen 3. ve 4. mısra
söylenir.

Dere boyu saz olur
Gül açılır yaz olur
Ben yarime gül demem
Gülün ömrü az olur.

Türkü: Türü ezgilerle söylenen bir anonim halk şiiri
nazım biçimidir. Söyleyeni belli kişisel halk şiiri
giren türküler de vardır. Türkü her iki kısma da girdiğin-
den halk edebiyatının en zengin türüdür.

Aşk ve tabiat konularının yanında yiğitlik ve savaş
konularını işleyen türküler de vardır. Kafiyeleşme yönüyle
destanlara benzer. Türkülerde değişmeden tekrarlanan
bölümlere **kavuştak**, değişen bölümlere **bent** denir.

Ağıt: Ölen kişinin, ardından duyulan acı dile getirilir. Ağıtın karşılığı İslâmiyet Öncesi Türk edebiyatında **sagu**, Divan edebiyatında ise **mersiyedir**. Ağıt dörtlüklerle söylenir. Koşma gibi kafiyelenir.

Ninni: Annenin çocuğunu uyutmak için belli bir ezgiyle söylediği özlü edebiyat ürünleridir. Tek veya birden fazla dörtlükten oluşabilir. 7, 8 ve 9'lu hece ölçüsü ile söylenir. Genellikle dört mısra arasında kafiyelidir.

DİVAN EDEBİYATI NAZIM ŞEKİLLERİ:

A) Nazım birimi beyit olanlar:

Gazel: Aşk, şarap, tabiat konularını işler. Beyitler halinde yazılır. Beyit sayısı beş ile on beş arasında değişir. Birinci beytin mısraları birbirleriyle, sonraki beyitlerin birinci mısraları serbest, ikinci mısraları ise birinci beyitle kafiyelidir.

-a -b -c -d
-a -a -a -a

Gazelin ilk beytine matla, son beytine makta, en güzel beytine beytül-gazel denir. Beyitlerde konu ve anlam birliği olursa bu gazele yek-ahenk, gazelin bütün beytleri beytül-gazel derecesinde güzel olursa buna da yek-avaz gazel denir. Üstad şâirlerin gazelleri örnek alınarak aynı redif, kafiye ve vezinle yazılan gazele de "nazire" denir.

Divan şiirinde gazel türünde Bâki, Fuzûli ve Nedim en meşhur isimlerdir.

Kaside: Bir maksat ve genellikle övgü için yazılan şiirlere denir. Beyit birimiyle yazılır. Kafiye düzeni gazeldeki gibidir. Beyit sayısı 33 ile 99 arasında değişir. Şâirin adının bulunduğu beyte taç beyit denir. Kasidenin bölümleri:

Nesib(giriş): Bahar, yaz, bayram, cenk gibi konuları içeren bölümdür.

Tegazzül: Kaside ile aynı vezin ve kafiyeli gazel bölümüdür. Her kasidede bulunmayabilir.

Girizgah: Nesibten sonra asıl maksada geçişi sağlayan tek beyitlik bölümdür.

Methiye: Övülecek kişi veya olay anlatılır. Maksat burada ifade edilir.

Fahriye: Şâirin kendisini övdüğü bölümdür.

Dua: Şâirin, methettiği kişiye, kendisine ve topluma dua ettiği bölümdür.

Taç: Şâirin adının (mahlasının) geçtiği bölümdür.

Terkib-i Bent: Bent, bölüm demektir. Terkib-i bent, bölümlerle yazılır. Her bölüm yedi ile on beyitten meydana gelir. Konu daha çok toplumla ilgilidir. Öğretici, felsefi düşünceleri işlediği gibi ölümü konu edinen mersiyeler de bu şekilde yazılabilir.

Terci-i Bent: Terkib-i bende benzer. Farkı, bentler arasındaki bağlantının aynı bentle yapılmasıdır. Bu beyite vasıta beyiti denir. Bütün bentleri aynı anlamla bağlamak zordur. Daha çok din ve felsefe konuları işlenmiştir.

Mesnevi: Her bir beyti kendi arasında kafiyeli olan en uzun nazım şeklidir. Beyit sınırlaması yoktur. Aşk hikayeleri, destanlar ve mevlit gibi dini eserler için en elverişli nazım şeklidir.

-a -b -c -d
-a -b -c -d

Mesnevi türünün en meşhur isimleri: Füzûli, Şeyhî, Nâbî, Şeyh Galip'tir. Beş mesneviye birden. "Hamse" denir. Türk edebiyatında hamse şâiri olarak Taşlıcalı Yahya, Füzûli ve Ali Şir Nevaî sayılabilir.

Müstezat: Bir manzumenin mısralarının arasına kısa mısralar eklemek suretiyle oluşturulan nazım biçimidir. Adeta iç içe girmiş iki gazel gibidir.

Kıta: İki beyitlik bir nazım biçimidir.

B) Nazım birimi dörtlük olanlar:

Rubâi: Dört mısradan oluşan ve aaxa şeklinde kafiyeleşen ve özel vezinle yazılan bir nazım şeklidir.

Tuyuğ: Şekil olarak rubainin aynısıdır. Vezin rubaiden aynısıdır. Halk edebiyatındaki mani'nin aruz veznine uygulanmış şeklidir. Tuyuğ Türk nazım şeklidir.

Musammatlar: Beyit birimi dışında düzenlenen (dört, beş, altı, yedi...vb. mısralı) şekillere toplu olarak musammat adı verilir.

Murabba: Dört mısralı bölümlerden (bentlerden) kurulu bir nazım şeklidir.

Şarkı: Koşma şeklinden türetilmiştir. Aşk, tabiat, güzellik konularını işler, besteye söylenir, murabbaya benzer. Şarkı, Türk nazmına ait bir biçimdir.

Muhammes (beşli), müseddes (altılı), müsebbâ (yedili) müsemmen (sekizli) mütessa (dokuzlu) muaşşer (onlu), diğer musammat çeşitleridir.

Divan Edebiyatı Nazım Türleri:

Tevhit ve Münacaat: Allah'ın birliğinin, büyüklüğünün, Allah'a yalvarışın anlatıldığı şiirlerdir.

Na't: Hz. peygamberi anlatan, O'nu öven şiirlerdir. (Mevlit, Su kasidesi gibi)

Methiye: Bir kimseyi övmek için yazılan şiirlere denir.

Miraciye: Hz. peygamberin mirac olayını anlatan şiirlerdir.

Fahriye: Şâirlerin kendilerini övmek için yazdıkları şiirlere denir.

Hicviye: Bir kimseyi yermek, küçük düşürmek, karalamak için yazılan şiirlerdir.

Mersiye: Bir kimsenin ölümü üzerine duyulan acıyı anlatan şiirlerdir (Baki'nin "Kanuni Mersiyesi")

Tehzil: Bir kimseyi nazik bir şekilde alaya almak için yazılan şiirlerdir.

EDEBİYAT DERS NOTLARI

FASİKÜL - 2

TÜRK EDEBİYATI

Türk edebiyatının başlangıcından günümüze kadarki gelişimi üç bölümde incelenir:

İslamîliğin kabûlünden önceki Türk edebiyatı:

- 1) Sözlü Türk edebiyatı
- 2) Yazılı Türk edebiyatı

İslamîliğin kabûlünden sonraki Türk edebiyatı:

- 1) Halk edebiyatı
  - a) Dindışı halk(Âşık)edebiyatı
  - b) Dinî halk(Tasavvuf)edebiyatı
  - c) Anonim halk edebiyatı
- 2) Divan edebiyatı

Batı etkisindeki Türk edebiyatı

- 1) Tanzimat edebiyatı
- 2) Servet-i Fünûn edebiyatı
- 3) Fecr-i Âti edebiyatı
- 4) Milli edebiyat
- 5) Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı

İSLAMİĞİN KABÜLÜNDEN ÖNCEKİ TÜRK EDEBİYATI

I. SÖZLÜ TÜRK EDEBİYATI:

Sözlü edebiyat, yazının Türkler arasında kullanılmasından önceki dönemlerde meydana gelen ve nesilden nesile geçerek günümüze kadar ulaşan edebiyattır.

Din ve av törenlerinden doğmuş olan bu edebiyatın ne belli başlı bir şâiri ne de bir yazarı vardır. Daha çok dini merasimleri idare eden **Şaman, Kam, Baksı, Oyun, Ozan**'lar tarafından söylenir, yuğ, şölen gibi ziyafet, av ve din törenlerinde söylenen manzum eserler vardır.

Sözlü Türk Edebiyatının Özellikleri:

- 1) İlk şiirlerde dini konular işlenmekle birlikte, sonraları din dışı konulara da yer verilmiştir.
- 2) İslamiyet öncesi Türk edebiyatının başlıca verimleri: **destan,koşuk,sav** ve **şag'u'dur**. **Koşuk**'larda; aşk ve tabiat, **Sagu**'larda; ölüm, **Sav** (atasözü)'larda; öğüt, **Destan**'larda; yiğitlik ve kahramanlık konuları işlenmiştir.
- 3) Manzumeler hece vezni ile yazılmıştır.
- 4) Nazım birimi olarak dördük kullanılmıştır.
- 5) Çoğunlukla yarım kafiye kullanılmıştır.
- 6) Manzumeler sade Türkçe ile söylenmiştir.
- 7) Şiirler "**Kopuz**" denilen saz eşliğinde söylenmiştir.
- 8) Benzetmelerde tabiatın yararlanılmıştır.

DESTANLAR

Destan,milletlerin hayatında büyük yankılar bırakmış tarihi olayların, çağdan çağa aktarılmış, aktarılırken hayal unsurlarıyla süslenmiş,değiştirilmiş manzum hikayeleridir.

Destanlar, bağlı bulundukları milletlerin en eski edebiyat ürünleridir.Sözlü ve manzum halk verimlerinin en önemli örnekleridir.Hepsi sözlü ve çoğu manzum olan bu verimlerin bir kısmı sonradan yazıya geçirilmiştir.

Bütün dünya destanlarının oluşumunda üç safha vardır: **Birinci safhada**;halkın benliğinde iz bırakan bir olay ve bu olayda önemli rol oynayan bir kahramanın olması gerekir. **İkinci safhada**; olay ağızdan ağıza, nesilden nesile geçer. Her ağızda,her çağda yeni duygular düşünceler alır,rivayetler çoğalır. Ozanlar

da saz eşliğinde bunu şiirleştirir. **Üçüncü safha** ise, bir destan şâirinin ortaya çıkması ve ikinci safhadan alarak kaleme almasıdır.

Türk Destanlarının Özellikleri:

- 1) Dörtüklerden oluşmuştur.
- 2) Dil katıksız Türkçedir.
- 3) Kafiyelelere yer verilmiştir.
- 4) Gerçek ve olağanüstü olaylar karışıktır.
- 5) Olaylar belli bir coğrafya üzerinde geçer,zaman tahmin edilebilir.
- 6) Sosyal hayatta gerçekleştirilemeyen arzu, dilek ve tutkular destanlarda gerçekleştirilmiş görünür.
- 7) Tarihi ve milli değerler destanlarda yer alır.
- 8) Benzetmelerde tabiatın yararlanılmıştır.

İslamiyetin Kabûlünden Önceki Türk Destanları:

Saka Türkleri'ne ait: Alp-er Tunga, Şu
Hun Türkleri'ne ait: Oğuz Kağan
Göktürkler'e ait: Bozkurt, Ergenekon
Uygur Türkleri'ne ait:Türeyiş, Göç

İslamiyetin Kabûlünden Sonraki Türk Destanları:

Satuk Buğra Han destanı,Manas destanı,Battal Gazi destanı,Danışmend Gazi hikâyeleri,Dede Korkut hikâyeleri, Köroğlu destanı

Dünyanın Belli Başlı Destanları:

Hint destanları: Ramayana, Mahabharata
Yunan destanları: İlyada, Odise(Homeros)
Latin destanı: Eneid(Verjilius)
İran destanı: Şehname(Firdevsi)
Fransız destanı: Chanson, Roland
Fin destanı: Kalevela
İngiliz destanı: Robin Hood
İspanyol Destanı: Cid
Alman destanı: Niebelungen, Lied
Rus destanı: Igor
Japon destanı: Şinto

Yapma Destanlar: Tabii destanların oluşum sürecinden geçmeyen,bilinen bir kişi tarafından tabii destanlara benzetilerek yazılan destanlardır.

Üç Şehitler destanı: Fazıl Hüsnü Dağlarca
Genç Osman destanı: Kayıkçı Kul Mustafa
Çılgın Orlando: Ariasto
Kurtarılmış Kudüs: Tasso
Kaybolmuş Cennet: Milton

II. YAZILI TÜRK EDEBİYATI

Yazılı Türk edebiyatı, yazının Türkler arasında yayılmasıyla başlamıştır. İslamiyetin kabûlünden önce Türkler, **Göktürk** ve **Uygur** yazısı olmak üzere iki yazı kullanmışlardır.

Kırgızlar, 6.yüzyılda Göktürk alfabesiyle **Yenisey kitabelerini**, Göktürkler de 8. yüzyılda aynı alfabeyle **Orhun abidelerini** yazmışlardır. Bunlar edebiyatımızın en önemli yazı örnekleridir.

Orhun yazıtları: Göktürkler'in bağımsızlıklarını kurmak için Çinlilerle yaptıkları savaşlar ve bu savaşların sonucunda yeniden nasıl kuruldukları anlatılır.

Bu yazıtların ilki 720 yılında **Vezir Tonyukuk** tarafından yazılmış ve diktirilmiştir. Bunda sade bir anlatımla, Göktürkler'le Çinliler arasında yapılan savaşlar, hatıralar şeklinde anlatılmıştır. İkinci ve üçüncüsü **Yolluğ Tigin** tarafından yazılmıştır. İki 732 yılında **Kültigin**, öteki de 735 yılında **Bilge Kağan** adına di-

kilmiştir. Bunlarda anlatım ağır, sanatlı ve uzun cümlelerden oluşmuştur.

Orhun Âbideleri ilk kez, 1893 yılında Damimarkalı **Thom- sen** tarafından okunmuştur.

Uygurlar zamanında ise yazılı eserlere az rastlanıyor. Bunların çoğu dinî, destanî ve ahlakî hikâyeler ile şiirlerdir. **Sekiz Yükmek** (Sekiz Yığın), **Altun Yaruk** bunlara örnek gösterilebilir.

Yazılı Türk Edebiyatının Özellikleri:

- 1) Göktürkçe ve Uygurca olmak üzere iki dil ve yine aynı adla iki alfabe kullanılmıştır.
- 2) Sade anlatım ile sanatlı ve özentili anlatım olmak üzere iki anlatım kullanılmıştır.
- 3) Hem dinî hem de din dışı konulara yer verilmiştir.
- 4) Atasözleri ve destan konuları yazıya geçirilmiştir.

Tarih Boyunca Türklerin Kullandığı Alfabeler:

- 1) **Göktürk Alfabesi**: Sağdan sola ve yukarıdan aşağıya yazılan, dördü sesli olmak üzere 38 harften meydana gelen alfabedir.
- 2) **Uygur Alfabesi**: On bir sessiz ve üç sesli olmak üzere 14 harften oluşur.
- 3) **Arap Alfabesi**: Türklerin müslümanlığı kabul etmelerinden sonra kullanılmıştır.
- 4) **Latin Alfabesi**: 1928 yılında kabul edilen alfabedir.

İSLÂMİYETİN KABÜLÜNDEN SONRAKİ TÜRK EDEBİYATI

7.asırdan itibaren müslüman olmaya başlayan Türkler, 920 yılında Karahanlı hükümdarı Satuk Buğra Han'ın İslâmiyeti resmen kabul etmesiyle kitle halinde müslüman olup ilk İslâmî Türk devletini kurarlar. İslâmiyetin kabûlü Türklerin din, fikir,kültür yapısı,dil ve edebiyatlarında mühim değişiklikler meydana getirir.İslam din ve medeniyetini kabûl etmiş olan Türklerin edebiyatı da şekil,vezin,konu ve ruh yönünden yavaş yavaş değişerek İslâmî bir havaya bürünmeye başlamıştır. İslamiyetin kabûlünden sonra Türk dili, **Doğu Türk Lehçesi** ve **Batı Türk Lehçesi** olarak iki lehçeye ayrılmıştır. 14.yüzyıldan sonra Doğu Türk Lehçesi, **Çağatayca** adını almış. Batı Türk Lehçesi de, **Azeri Lehçesi** ve **Anadolu Lehçesi** (Osmanlıca) olmak üzere iki ana kola ayrılmıştır.

İslami Türk Edebiyatının İlk Ürünleri:

1) KUTADGU BİLİG (Mutluluk veren bilgi)

- 11. yüzyılda (1069-1070) **Yusuf Has Hacip** tarafından yazılmıştır.
- Toplum hayatındaki bozuklukları düzeltmek, insanlara mutluluk yollarını göstermek ve yöneticilere öğütler vermek gayesiyle yazılmıştır.
- Aruz vezniyle ,beyitler halinde,mesnevi şekliyle ve Doğu Türk lehçesiyle yazılmıştır.
- Eser 6645 beyit ve 173 tane de dörtlükten oluşmaktadır.
- Allegorik (sembollerle anlatım) bir eserdir. Eserde "Küntogdı, Aytoğdı, Ögdülmüş, Ogdurmuş" isimli dört sembolik kişi vardır.

2) DİVAN-I LÜGAT'IT TÜRK (Türk dilinin sözlüğü)

- 11. yüzyılda (1072-1074) **Kaşgarlı Mahmut** tarafından yazılmıştır.
- Araplar'a Türkçeyi öğretmek ve Türkçenin Arapça kadar zengin bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazılmıştır.
- Türkçe kelimelerin kaynakları,destan örnekleri,şiir örnekleri,deyimler,atasözleri,koşuk ve sagu örnekleri yer almaktadır.
- Eserde Arapça karşılığı bulunan 7500 tane Türkçe kelime yer almaktadır. Eser Abbasi Halifesi El-Muktedi'ye sunulmuştur.
- Türk dilinin ilk sözlüğüdür.

3) ATABET-ÜL HAKAYİK (Hakikatlerin heybesi)

- 12. yüzyılda **Edip Ahmet Yükneci** tarafından yazılmıştır.
- Eser Kaşgar-Hakaniye Lehçesi ile yazılmış. 484 beyitten oluşmaktadır.
- Din ve ahlak kurallarını anlatan öğretici (didaktik) bir eserdir.
- Eser, Türk ve Acem Hükümdarı Muhammed Dâd İspehsâlâr Beğ'e sunulmuştur.
- Sosyal bozukluklara da değinen bu eser aruz vezniyle yazılmıştır.
- Aruzun "Feülün/ Feülün/ Feülün/ Feül" 11'li hece ölçüsüne karşılık gelen vezniyle yazılmıştır.

4) DİVAN-I HİKMET (Hikmetlerin toplandığı eser)

- 12. yüzyılda Türk tasavvufunun öncüsü **Ahmet Yesevi** tarafından yazılmıştır.
- Eser, "Hikmet" denilen dinî-tasavvufi şiirleri içine alır.
- Allah aşkına,ibadete,cennet ve cehennem,kıyamet gününe,dünyanın faniliğine,peygamber sevgisine dair nasihatlerden oluşmuştur.
- Divan-ı Hikmet, hece vezni ile yazılmıştır.

HALK EDEBİYATI

Halk içinden yetişmiş,çoğunlukla okuma yazma bilmeyen kişilerin, saz çalıp söyledikleri şiirlerden meydana gelen sözlü bir edebiyattır.Yazılı bir edebiyat olmadığı için unutulmuş, kaybolmuş, 11. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar hiçbir saz şairinden eser kalmamıştır.

Halk edebiyatının kapsamı geniştir.Yazarı ya da söyleyeni belli olmayan anonim ürünler ve folklor ile tasavvuf-tekke edebiyatı da bu kavramın içine girer.Biz burada her üçünü bir arada düşünüp ortak nitelikler üzerinde duracağız.

Halk Şiirinin Özellikleri:

- 1) Halk şiirinin nazım birimi dörtlüktür.
- 2) Genellikle hece ölçüsü kullanılmıştır.18. yüzyıldan sonra kimi halk şairleri (Dertli, Emrah, Zihni) aruzla da yazmışlardır.
- 3) Genellikle yarım kafiye kullanılmıştır.
- 4) Dil, halkın konuştuğu Türkçedir.18. yüzyıldan sonra Divan şiirinin etkisiyle bazı şairler Arapça ve Farsça sözcüklere de yer vermeye başlamıştır.
- 5) Halk şiirinde: aşk,tabiat sevgisi,özlem,gurbet,ölüm,yiğitlik,din,kıskançlık,yaşanan zamandan yakınma temaları işlenmiştir.
- 6) Tasavvufi halk şiirinde ise belli başlı temalar:Allah sevgisi,peygambere bağlılık,Hız.Ali ve on iki imam sevgisi,insan sevecilik,dünyanın geçiciliği, nefsin kötülüğü ve ahlak değerleridir.
- 7) Anlatımda bir içtenlik sezilir.
- 8) Nazım şekilleri olarak: **Aşık edebiyatında**; koşma,semai,varsagı,destan, **Tasavvuf edebiyatında** ilahi, hikmet,devriye, **Anonim halk edebiyatında** ise; türkü, mani, ağıt ve ninni gibi şekiller kullanılmıştır.

Halk Şairlerinin Özellikleri:

- 1) Halk şairlerinin çoğu, şiirlerini saz eşliğinde söyler. Bu yüzden bu şairlere "saz şairi" de denilmektedir.
- 2) Halk şairleri yazıya değil, söze önem verirler. Onların şiirlerini kendileri değil de meraklıları "cönk" denilen defterlere yazarlardı. Bu yüzden şiirleri değişmeye uğramıştır.
- 3) Saz şairlerinin çoğu okuma-yazma bilmez. Okullarda değil, "ustalık-çıraklık" geleneğine göre yetişmişlerdir.
- 4) Şiirlerinde genellikle iyilik, yiğitlik, mertlik, dini hikmetler konularında öğüt verirler.
- 5) Saz şairleri köylerinden çıkıp diyar diyar gezerler. Bilgi ve kültürlerini artırır; hem geçimlerini sağlarlar, hem de şöhrete ulaşırlar.

Belli Başlı Aşık Edebiyatı Şairleri :

16.yüzyıl: Öksüz (Öksüz Dede), Hayatî, Bahşî, Çırpanlı

Hüseyinî, Karacaoğlu

17.yüzyıl: Âşık Ömer, Gevherî, Kayıkçı Kul Mustafa, Kuloğlu, Katibî, Köroğlu

18.yüzyıl: Ressam Levnî, Âşık Halil, Âşık Vartan

19.yüzyıl: Dertli, Dadaloğlu, Erz. Emrah, Bayburtlu Zihni, Seyranî, Ruhsatî

20.yüzyıl: Âşık Veysel, Kağızmanlı Hıfzî, Yusufelili Huzurî

Karacaoğlu: 16. asrın ikinci yarısında ve 17. asrın başlarında yaşamış bir saz şâiridir. Güney illerimizde, Türkmen oymakları içinde yaşamış; tabiat, aşk, yiğitlik konularını işlemiş, sade bir Türkçeyle yazmış, hece vezni kullanmıştır. Türk saz şâirleri içinde tamamiyle halk zevkine bağlı kalarak, saf ve yerli söyleyişleri dile getirmiştir.

Köroğlu: 16. yüzyılda yaşamıştır. Asker bir şâir olup, koçaklamalarıyla (yiğitlik ve kahramanlık konulu şiirlerle) tanınmıştır.

Gevherî: 17. yüzyıl şâirlerindendir. Hece vezniyle koşma ve türküler, aruz vezniyle müstezatlar yazmıştır. Aruzla yazdığı şiirler Divan edebiyatı etkisindedir. Şiirlerinde aşk, ayrılık, gurbet konularını işlemiştir.

Âşık Ömer: 17. yüzyılda Konya'da doğmuş bir ordu şâiridir. Arapça, Farsça bilen bu şâir, Halk şâirlerinin en kültürlüsü sayılır. Derbeder hayatını, coşkun aşk duygularını, koşma ve semâilerinde anlatmıştır.

Kayıkçı Kul Mustafa: 17. yüzyıl Yeniçeri aşıklarından. Halk zevkine bağlı, sade ve tabii bir söyleyişi vardır. Genç Osman Destanı meşhur eseridir.

Dadalolu: 19. yüzyıl halk şâiri. Toroslarda göçebe hayatı sürmüştür. Türkmen aşiretlerindendir. Şiirlerinde savaş, yiğitlik konularını işlemiştir. Daha çok türkû, semai, varsağı türünde şiirleri vardır. Sade halk Türkçesini kullanmıştır.

Bayburtlu Zihni: 19. yüzyıl halk şâiri. Medresede okumuş, Rus istilasının felaketlerini yaşamış ve bunları şiirlerinde işlemiştir. Divân şâiri olarak tanınmak istemesine rağmen hece ile yazdığı şiirleri ile tanınmıştır. (Zihni'nin kaside, naat ve gazellerle dolu bir divanı vardır.)

Dertli: 19. yüzyıl şâiri. Koşma ve semâiler yanında gazeller de söylemiş, asıl ününü halk şiirleriyle sağlamıştır.

Âşık Veysel Şatıroğlu (1894-1973): Sivaslıdır. Bir çiçek hastalığı sonunda gözlerini kaybetmiştir. Şiirlerinde aşk, yurt ve toprak sevgisini dile getirmiştir. Gözlerinin dış âleme kapalı olmasına karşılık iç gözlemi çok kuvvetlidir. O'nu ilim âlemine Ahmet Kutsi Tecer tanıtmıştır.

TASAVVUF-TEKKE EDEBİYATI

Tasavvuf, İslâm'a dayanan bir inanç, duyuş ve düşünüş sistemidir. Mutasavvıflar, görüşlerini ayet ve hadislere dayandırarak Allah'ın hoşnutluğunu kazanmayı, Allah'a büyük bir aşkla bağlı olmayı, O'na ulaşmaktan başka bir gayeye sahip olmamayı ve bu görüşlerine uygun bir yaşayış biçimini benimsemişlerdir.

Halk Tasavvuf Şairleri:

Hacı Bektaş-ı Veli: (13. y.y.) Bektaşiliğin kurucusudur. Şiirleri dışında en önemli eseri "Makâlât"tır.

Yunus Emre (1238-1320): 13. yüzyılda yaşamıştır. Şiirleriyle yaşadığı devrin en güzel örneklerini vermiştir. En çok, hece vezni ile şiir yazmasına rağmen bazı şiirlerinde aruz vezni de kullanmıştır.

Şiirlerinde temiz, duru bir Allah aşkını işlemiştir. Şiirlerinde, yaşadığı Anadolu coğrafyasından, Anadolu halkının hayatından çizgiler vardır.

Risâlet-ün Nushiye adlı öğretici bir mesnevisi vardır, aruzla yazılmıştır. O'nun asıl ölmez eseri ise büyük bir aşk ve

tasavvuf heyecanıyla söylediği şiirlerini bir araya toplayan "Divan"ıdır. Bu eserde aruz vezniyle gazeller de vardır; fakat Yunus, ilâhilerinin çoğunu hece ile ve dörtlülerle söylemiştir.

Hacı Bayram-ı Veli (1352-1429): Ankara'da doğmuş, Ankara'da ölmüştür. Medresede okumuş, tasavvufi konularda şiirler yazmıştır.

Âşık Paşa (1272-1333): 13. ile 14. asırda yaşamış mutasavvıf bir şâirdir. Anadolu Türkleri arasında tasavvufu yaymak, dervişlik yol ve törelerini öğretmek gayesiyle "**Garîpnâme**" adlı Türkçe bir eser yazmıştır. Bu eserinde aruz vezni kullanmıştır.

Eşrefoğlu Rumî: 15. yüzyıl tasavvuf şâirlerindendir. Yüksek öğrenim görmüş, Hacı Bayram-ı Veli'ye derviş ve damat olmuştur. Aruz ve hece vezniyle de şiirler yazmıştır. Şiirlerinin dışında "**Müzekkin Nûfûs**" adlı bir eseri vardır.

Kaygusuz Abdal: 15. yüzyıl şâiridir. Şiirleri din ve tasavvuf yüküldür. Hem aruz hem de hece vezniyle yazmıştır. Nefeslerinin çoğunda gizli bir hiciv ve mizah vardır, ayrıca nükteli bir dil kullanmıştır.

Pir Sultan Abdal: 16. yüzyıl Tekke edebiyatının coşkun bir şâiridir. Sivas çevresinde Şah İsmail'e bağlı Kızılbaş zümreleri arasında yetişen Pir Sultan, bir Kızılbaş isyanına baş olmuş ve idam edilmiştir.

ANONİM HALK EDEBİYATI

Anonim, söyleyeni belli olmayan demektir. Halkın içinden çıkan yeteneklerin meydana getirdiği ürünler ki bunlara "folklor" da denir. Bu ürünler başlangıçta bir sanatçının malı olsalar bile zamanla o sanatçının kişilik izleri silinir, şekil ve muhteva yönüyle değişir ve toplumun ortak malı olur. Yalnız şiir değil, bilmece, atasözü, halk hikâyeleri, masallar, destanlar, seyirlik oyunlar da bu edebiyata girer.

Halk Nesri:

Doğrudan doğruya halkın ağzından derlenen eserlerde görülen nesirdir. Eldeki örnekler sonradan yazıya geçirildiğinden, çağının dil ve üslup özelliklerini tam yansıtmaz. Battalgazi, Hamzanâme, Hz. Ali Cenklere gibi. Bu nesrin en güzel örneği Dede Korkut Hikâyeleridir.

Dede Korkut Hikâyelerinin Özellikleri:

- 1) Oğuz lehçesiyle yazılmıştır. Yazıya geçirilişi 15. yüzyıl sonlarıyla 16. yüzyıl başlarıdır. Eserde bir önsöz ile 12 hikâye vardır.
- 2) Dede Korkut Hikâyeleri nazım-nesir karışımı bir eserdir.
- 3) Hem hikâye hem de destan özellikleri taşıdıkları için "**Destanımsı Halk Hikâyeleri**" olarak bilinir.
- 4) Yiğitlik, fedakârlık, kahramanlık, aile sevgisi, cömertlik konuları işlenmiştir.
- 5) Hikâyelerde İslâmiyetin derin izleri görülür.
- 6) Türk toplumunun gelenek, görenek ve yaşayışı işlenmiştir.
- 7) Hikâyelerde kişiler, genellikle destan kahramanlarının özelliklerini taşır.
- 8) Tarih ve Coğrafyaya ait bilgiler de vardır.
- 9) Dil sade halk Türkçesidir. Alliterasyonlar ve ahenkli söyleyişler mevcuttur.
- 10) Dede Korkut hikâyeleri Türk kültürü bakımından eşsiz bir kaynak niteliği taşımaktadır.

DİVAN EDEBİYATI

Divan edebiyatı, medreseden yetişmiş aydınların, Arap ve özellikle Fars edebiyatını örnek alarak meydana getirdikleri bir yazılı edebiyattır.

Her şâir, kendi şiirlerini, adıyla birlikte bir divanda topladığı için bu edebiyata **Divan edebiyatı** denilmiştir. Bu edebiyat sanat, ilim adamları gibi seçkin insanlar tarafından anlaşılabildiği için "**Yüksek Zümre Edebiyatı**", belli kurallara bağlı olduğu için "**Klasik Türk Edebiyatı**" olarak da adlandırılır.

Bu edebiyat (11,12. yüzyıldan itibaren başlatılanlar varsa da) 13. yüzyıldan itibaren verilen eserlerle kendini göstermiştir. 19. yüzyıl ortalarına kadar sürmüştür. Bu yüzden dünyanın en uzun süren edebiyatıdır. Divan edebiyatının temel anlatım aracı nazım olduğu için önce divan şiirinin özellikleri üzerinde durmak gerekir.

Divan Şiirinin Özellikleri:

- 1) Nazım birimi beyittir. (Rubai, Tuyuğ, Şarkı, Murabba'da nazım birimi dördlüktür.)
- 2) Anlam beyitte tamamlanır. Bir nazım parçasının her beytinde ayrı düşünce ve duygular dile getirilebildiği için anlam ve konu birliği taşıyan pek az ürün vardır. Divan şiirinde konu değil konuyu işleyiş önemlidir.
- 3) Aruz vezni kullanılmıştır. (Açık ve kapalı hecelerin alt alta dizilmelerinden elde edilen ahenk sebebiyle tercih edilmiştir.)
- 4) Göz kafiyesi esas tutulmuştur. Genellikle tam ve zengin kafiye kullanılmıştır.
- 5) Gazel, Kaside, Mesnevi, Terki-i bent, Terci-i bent, Rubai, Şarkı gibi nazım şekilleri kullanılmıştır. Bu nazım şekilleri (Şarkı, Tuyuğ dışında) Arap ve Fars edebiyatından alınmıştır.
- 6) Dil; Arapça, Farça ve Türkçenin karışımından oluşan Osmanlı Türkçesidir.
- 7) Duygular, düşünceler, hayaller, mazmun (ince sanatlı, klişeleşmiş söz) larla anlatılmıştır. Edebi sanatlara çokça yer verilmiştir. (boy- selvi, ağız- gonca, kaş-yay, göz-nergis, dişler-inci, saçlar-gece, gül-sevgilinin yanağı)
- 8) Divan şiirinde "Sanat sanat içindir," anlayışı esas alınmıştır.
- 9) Aşk, şarap, tabiat, rıhtık, ölüm gibi konulara yer verilmiştir.
- 10) Divan şairleri, münacaat, naat, methiye, mersiye ve tasavvuf gibi mesnevi konularını ortaklaşa işlemişlerdir.

Divan Nesrinin Özellikleri:

- 1) Divan nesri, sâde ve süslü nesir olmak üzere iki koldan yürümüştür. Halk için yazılan eserlerle bazı tarih, masal ve hikâye kitapları sâde nesirle; aydınlar için yazılanlarla, ahlâk ve felsefeye ait eserler süslü nesirle yazılmıştır.
  - 2) Süslü, sanatlı anlatımla meydana getirilen nesre, "edebî nesir" veya "inşa", yazana "münşi"; nesirlerin toplandığı esere "münşeât" denir. Süslü nesrin en güzel uygulayıcısı **Sinan Paşa**'dır. **Tazarrunâmesi** bu nesrin güzel bir örneğidir. Bu nesrin özellikleri şunlardır:
    - a) Bu nesirde Osmanlıca kullanılmıştır. Arapça dil kurallarına fazla yer verilmiştir.
    - b) Cümleler bağlaçlarla uzatılmıştır.
    - c) Noktalama işaretlerine yer verilmemiştir.
    - d) Süslü yazma gayesiyle yazıldığından seci (iç kafiye) lere yer verilmiştir.
    - e) Aruz vezninin zaman zaman cümlelere uyguladığı görülür.
  - 3) Din, tıp, ahlak, eğitim ve ilmi konularda verilen eserlerde görülen öğretici nesirlerde, gaye bilgi vermek olduğundan sanatsız bir anlatım dikkati çeker.
- Divan nesrinde ayrıca tezkire, tarih, siyahatname türünde eserler de görülür.
- Divan edebiyatında ünlü nesir yazarları ve eserleri:
- Evliya Çelebi:** Seyahatnâme, **Katip Çelebi:** Keşfü'z-Zünn, **Sinan Paşa:** Tazarrunâme, **Mercimek Ahmet:** Kâbusnâme, Nâimâ ve **Âşık Paşazâde**'nin Tarihi...

DIVAN ŞÂİRLERİ

Türk Divan şiirinin ilk verimleri 13. yüzyıl sonunda görülür. Sonraki asırlarda parlak çağını yaşayan bu edebiyat, 18. asırdan bu yana büyük şâirler çıkarmaz olur.

Bu edebiyat, aydın zümre içinden çıkmış âşıkların divan edebiyatı yolunda oluşturdıkları edebiyattır. Bu yolda eser vermiş şâirler şunlardır.

Mevlana (1207-1273): Mevlevî tarikatının kurucusu olup en büyük tasavvufçulardandır. İyi bir eğitim almış, Farsça, Arapça, Rumca, eski Yunanca bilir. Düşünce hayatında Seyit Burha-

neddin ve Şems-i Tebrizi'nin önemli bir yeri vardır. Batı'da ve Doğu'da yüzlerce şaire esin kaynağı olmuştur.

Eserleri: Mesnevi, Divan-ı Kebir, Fihi Mafih, Mektubat, Mecâlis-i Seb'a

Sultan Veled (13. yüzyıl): Anadolu Türkçesinin ilk şairlerindendir. Babası Mevlânâ'nın kurduğu Mevlevîlik tarikatının eseslerini geliştirmiştir. Türkçe şiirleri vardır. Şiirlerinde öğretici, yorucu özellikler ağır basar.

Eserleri: Divânı, Üç mesnevi, bir de düz yazısı vardır.

Hoca Dehhanı (XIII. yüzyıl):

13. asırda din dışı eserler veren ve divan şiirinin ilk büyük temsilcisi sayılan Hoca Dehhanı'nın hayatı hakkında etraflıca bilgi yoktur. Esasta Horasanlı olduğu, Konya'ya gelip Anadolu Selçuklu Sultanı III. Alâaddin'e kasideler sunduğu eserlerinden anlaşılmaktadır. Oldukça işlenmiş bir şiir üslubu olduğuna göre, onunla aynı çağda yaşamış, başka şâirlerin varlığı da kuvvetli ihtimaldir.

Nesimi (15 yüzyıl): Azeri lehçesiyle yazdığı şiirlerinde en yoğun düşünceleri, çöşkun bir lirizmle verebilmiştir. Bir Türkçe biri farsça olmak üzere iki "Divan"ı vardır. Tuyugları ile ünlüdür.

Ahmedî (1334 -1423) :

14. asrın en çok eser veren, klasik edebiyatın kurulmasında büyük rolü olan şâir, Ahmedî'dir. Kütahyalıdır. Mısır'da tahsil gördüğü ve uzun bir ömür sürdüğü bilinmektedir. Bursa ve Edirne sarayları çevresinde, refah içinde bir ömür sürmüştür.

Eserleri: Divan, İskendernâme, Çemşid-ü Hurşid, Osmanlı Tarihi

Şeyhi (1375-1431):

15. yüzyılın ünlü şâirlerinden Şeyhi'nin asıl adı Yusuf Sinaneddin İran'da tahsil görmüş ve İran şiirini yakından tanımıştır. Çelebi Mehmet'in göz hastalığına çare bulması üzerine kendisine verilen tımarın, eski sahiplerinden dayak yemiştir. Bunun üzerine de meşhur "Harnâme" isimli eserini yazmıştır.

Eserleri: Divan, Harnâme ve Hüsrev-ü Şirin mesnevisidir.

Ahmet Paşa (? - 1497):

15. yüzyılın şâirler sultanı diye anılan Ahmed Paşa, Fatih'in hocası ve yakın arkadaşı olmuş, vezirlik rütbesine kadar yükselmiştir. Şiir sanatına ciddi bir önem veren Ahmet Paşa, genç şâirleri himaye etmiş, uzak Türk ülkelerindeki şâirlerle (Ali Şir Nevai, Hüseyin Baykara) şiir haberleşmelerin de bulunmuştur.

Süleyman Çelebi (15. yüzyıl): Peygamber Efendimiz için yazdığı "mevlid" onu meşhur etmiştir. Onun doğumunu anlatmıştır. Bu eserini mesnevi tarzında kaleme almıştır. Aruzu ve 15. yüzyıl Anadolu Türkçesini kullanmıştır.

Ali Şir Nevai (1440-1501):

Timur soyundandır. Zengin bir beyin oğludur. Tam bir müslüman, hayır ve iyilikte eşsiz bir büyüklük, doğrulukta, dürüstlük timsalidir. Geniş bilgisi, şuurlu milliyetçiliği sayesinde kalemî ile Türk birliğini sağlamak maksadındadır. En önemli eseri Muhakemet'ül-Lügateyn'dir.

Diğer eserleri: Mecâlis'ün Nefâis, Mizan-ül Evzân, bir Farsça Divan, dört tane Türkçe Divan.

Fuzûlî (? -1556):

Divan şiirinin 16. asırdaki en büyük temsilcisi olan Fuzûlî'nin asıl adı Mehmet'tir. Nerede doğduğu bilinmiyor. Bağdat, Hille ve Kerbela bölgesinde yaşamıştır. Azeri-Kerkük civarı şivesi ile söylemiştir.

Türkçe ile güzel ve ince şiirler yazmak emelindedir. Bunu da başarmıştır. Aşk, ıstırap, fedakârlık, samimiyet temalarını işlemiş ve gazel tarzını kullanmıştır.

Eserleri: Arapça, Farsça ve Türkçe, Divan, Leyla vü Mecnûn, Beng ü Bâde, Şikâyetnâme, Enis'ül-Kalp ve Rind ü Zahid, Suhhat u Maraz, Sohbet-ül Esmar, Terceme-i Hadis-i Erbain

Baki (1526-1600):

Anadolu ve İstanbul'da gelişen Divan şiirinin ilk büyük üstadı sayılan Bâki, 16. asrın en ünlü şâiridir. "**Şâirlerin Sultanı**" diye isimlendirilip yüceltilmiştir. Türk şiirinin İran şiiriyle aynı seviyeye geldiğini ispatlamıştır.

Şiirlerinde devrinin ihtişamını kelime ve sesle vermeyi başarmıştır. Hayatın geçiciliğini, dünya nimetlerinden faydalanma gereğini işlemiştir. Şiirlerinde ses ve musiki bütünlüğü vardır.

Bâki'nin başlıca ve en büyük eseri Divan'ıdır. Terkib-i Bent şeklindeki yedi bendlik meşhur "Kanuni Mersiyesi" de bu divan-dadır.

Bağdatlı Ruhî: Bağdat'ta doğmuş, Şam'da ölmüştür. Şiirlerinde çağının toplumsal olaylarını işlemiş, kendisine ün kazandıran on yedi bendlik "Terkib-i Bend" inde, çağının toplumsal olaylarını eleştirmiştir. Halk deyimleri ve atasözlerini şiirlerinde sıkça kullanmıştır. Konuşma diline yakın bir dil kullanmış. Terkib-i bent ve Terci-i bent'leriyle meşhur olmuştur.

Nef'i (1575-1635):

17. yüzyıl Divan şiirinin ilk büyük yazarı Nef'i'dir. Asıl adı Ömer olan şâir, Erzurum'un Hasankale ilçesinde doğmuş, Erzurum'da tahsilini tamamlamış ve İstanbul'a gelmiştir.

Kalemi kılıç gibi kullanan ve söz sanatında eşsiz güce sahip olan Nef'i inandığı ve gördüğü her şeyi olanca netliğiyle söylemiştir. Şâirin kasideciliği ölçüsünde kuvvetli bir tarafı da hicivciliğidir.

Şâirin en önemli eseri Divan'dır. (Bu divanda kasidelerinin yanında güzel gazeller de bulunmaktadır.) Hicivlerini ise Siham-ı Kaza adını verdiği bir eserde toplamıştır.

Nabî (1642 – 1712)

Mutasavvıf bir şâiridir. Bütün eserlerinde toplum meselelerini işlemiştir, eğitime özellikle yer veren Nabî "hikmetli ve öğretici şiir geleneğini başlatmıştır.

Eserleri: Türkçe ve Farsça divan, "Hayriye-i Nabî, Hayrabat"

Nedim (1680-1730):

Divan edebiyatının büyük şâiri Nedim, doğma büyüme İstanbulludur. Lale Devri denilince ilk akla gelen şâir Nedim'dir. Medrese tahsilinden sonra çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bunlardan en önemlisi ise devrin sadrazamı Damat İbrahim Paşa'nın kütüphanesinde memur olarak çalışmasıdır. Patrona Halil isyanında ölmüştür.

Devrini en güzel şiirleştiren ve Divan şiirinin diline sadelik ve millî söyleyiş getiren şâirdir. Şiire halk ruhunu, halk deyimlerini, halk zevkini, hatta halk vezin ve şekillerini getiren Nedim, Türk edebiyatında Mahallileşme cereyanı denilen böyle bir edebi çıkışın şâiridir.

Nedim'in tek eseri Divan'ıdır.

Şeyh Galip (1752 - 1799):

Mevlevî tarikatı şeyhlerinden olan Şeyh Galip, Divan şiirinin en büyük ve aynı zamanda son temsilcisidir.

Söz sanatında en güzeli başarma azminde olup bunu da başarmıştır. Çok zengin ve süslü bir şiir dili vardır. Yazdığı "**Hüsn-ü Aşk**" isimli mesnevi ile haklı bir şöhrete ulaşmıştır.

Tasavvuf inancını ve ilahî aşkı işleyen Ş.Galip'in kapalı ve anlaşılması zor bir üslubu vardır.

Şeyh Galip'in Divan'ı ve Hüsn ü Aşk'ından başka bazı tasavvufî mensur eserleri ve şerhleri de vardır.

DİVAN EDEBİYATINDA NESİR YAZARLARI

Evliya Çelebi: (1611-1682) İstanbul'da doğdu. "Seyahatname" adındaki eseri gezi türündeki ilk büyük eserdir. Eserinden, tarih, tolu bilim ve güzel sanatlar üzerinde belli bir bilgi birikimine sahip olduğu anlaşılır. Onun Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi ve Haldun Taner üzerinde büyük etkisi olmuştur.

Katip Çelebi: (1609-1657) İstanbul'da doğdu. İyi bir öğrenim görmüş. Japonya'dan, Irak ve Erzurum sınırına kadar olan bölgenin tarih ve coğrafyasını anlatan "Cihan-nüma" adlı eseri yazmış. Deniz ve ırmakların coğrafi durumlarını belirten "Tuhfe-

tü'l-Kibar fi Esfari'l-Bihar" adlı eseri yazmış. "Keşf-üz-Zûnun" Bibliyografya sözlüğü, din ahlakı ve toplum sorunları üzerine "Mizan-ül-Hak", Osmanlıların altmış üç yıllık dönemini anlatan "Fezleke" adlı eserleri yazmıştır.

Sinan Paşa Divan edebiyatında süslü nesrin en güzel örneklerini o vermiştir. Dini, ahlaki ve felsefi konuları ele almıştır. En önemli eseri "Tazarrüname" dir.

Mercimek Ahmet: Nesirde "Kâbusnâme" adlı eseriyle ün yapmıştır. Naimâ ve Âşık paşazâde ise Tarih kitapları ile Osmanlı tarihini ele almışlardır.

EDEBİ AKIMLAR

KLASİSİZM (1660....)

Yunan ve Latin edebiyatlarına bağlı edebiyat akımıdır. 17. yüzyılda ortaya çıkan klâsizm 18. yüzyılda Avrupa'da, özellikle Fransa'da gelişmiştir. Descartes'in "Akılcı" felsefesi ışığı altında gelişmiştir.

Özellikleri:

- 1- Klâsizmde akıl ve sağduyu hakimdir.
- 2- Seçkin ve olgun insanlar ele alınır. Bunların dış görünüşleri değil, yalnız ruh halleri incelenir.
- 3- Kişilerin ruh hallerinin gerçeğe uygun olması lazımdır.
- 4- İnsan dışındaki her şey (elbise, dekor, tabiat manzarası, yerli renk v.b.) ihmal edilmiştir.
- 5- Konular tabiata uygun olarak seçilir. Bu tabiat değişmeye uğrayan dış tabiat (ağaç, dekor, manzara) değil, insanın iç yapısıdır.
- 6- Klâsizmde süreklilik, değişmezlik, genellik prensipleri esastır.
- 7- Tipler daima idealdir ve hissın üstündedir. Bu yüzden klâsizmde aklın ve iradenin kontrolündeki davranışları işler. İnsanı küçülten, içgüdüye dayanan davranışlara yer vermez.
- 8- Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlerler. (Bu bakımdan kişisel duyguları açığa vuran lirik şiir ihmal edilmiştir.)
- 9- Eserlerin konuşma diliyle yazılmasına, üslubun yapmacıktan uzak, süssüz, sade, açık ve sağlam olmasına dikkat edilir.
- 10- Eserlerde konuya değil, konunun işleniş tarzına ve biçim kusursuzluğuna önem verilir.
- 11- "Toplum için sanat" görüşü esastır. Eserlerde ah-lâki bir amaç güdülür.
- 12- Klasik tiyatrodaki üç birlik (yer, zaman, olay) kuralı vardır.
- 13- Klasik edebiyatta özellikle şiir, tiyatro ve deneme türleri gelişmiştir.

Temsilcileri:

Moliere (komedi): Tartuffe, Cimri, Hastalık Hastası

La Fontaine (Fabl): Karga ile Tilki

Boileau: Şiir ve tenkit dallarında eser vermiştir.

La Bruyere (Deneme): Karakterler

Fayette (Roman)

Bunların dışında; Racine, Corneille, Fenelon, Pascal ve Descartes da klasik sanatçılardandır.

Bizdeki Temsilcileri: Şinasi, Ahmet Vefik Paşa ve Direktör Ali Bey

ROMANTİZM (1790-1850)

18. yüzyılın sonunda klâsizmde tepki olarak çıkmış, duygu ve hayale fazla yer veren bir edebiyat akımıdır. Romantizmin bir akım olarak ortaya çıkışı 1827'de Victor Hugo'nun Cromwell adlı eserinin önsözüyle olur.

Özellikleri:

- 1- Klasisizmin bütün kural ve şekilleri yıkılmıştır.
- 2- Klasisizmde akıl ve sağduyuya önem verilmesine karşılık, romantizmde hayal ve duyguya yer verilmiştir.
- 3- Sanatçılar, eserlerinde kişiliklerini gizlememiş, ak-sine olaylar karşısında duygu ve izlenimlerini anlatmışlardır.
- 4- Yunan ve Lâtin edebiyatları yerine çağdaş edebiyatlar örnek tutulmuş, konular ya tarihten ya da günlük olaylardan alınmıştır.
- 5- Dış dünyaya, millî tarih ve renklere, örf ve adetlere yer verilmiştir.
- 6- Sanatlı, özentili, şâirane bir anlatıma önem verilmiştir.
- 7- Zıtlıklardan yararlanılmış, bol bol tezat sanatına yer verilmiştir. Bir nevi ak-kara çatışması vardır.
- 8- Melânkoli asrın hastalığıdır. Aşk, tabiat, ölüm ve dünyadan memnun olmayış şiirde asıl temalardır.
- 9- Romantizm, özellikle şiir, tiyatro, gezi, deneme ve roman türlerinde çok gelişmiştir.

Temsilcileri :

Jean Jack Rousseau: İtiraf, Emile
Victor Hugo: Sefiller, Hernani, Cromwell
Goethe: Faust, Genç Werther'in Acıları
Shakespeare: Romeo ve Juliette, Hamlet, Jülies Sezar, Yanlışlıklar Komedyası
Schiller, Chateaubriand, Byron, Lamartine, Shelley, Alfred De Vigny, Alfred De Musset de romantik sanatçıları arasında gelir.
Bizdeki Temsilcileri : Namık Kemâl, Abdülhak Hamit, Ahmet Mithat, Şemsettin Sami, Recaizade Mahmut Ekrem
Klasisizmde
Akıl
Genel olarak insan
Duygular aklın kontrolünde
Mahalli ve millî dekor önemsiz
Olaylar, aklın önderliğinde açık seçik
Romantizmde:
Duygu
Fert olarak insan
Duygular kontrol altına alınamaz.
Mahalli ve millî dekor önem kazanmıştır.
Olaylar açık seçik olmayan bulanık bir şekilde

REALİZM (1850-1880)

Gerçeği olduğu gibi anlatma yolunu tutan edebiyat akımıdır. Deneyisel bilim araştırmalarının ilerlemesi üzerine 19.yüzyılın ikinci yarısında romantizme tepki olarak doğmuştur. Realizm bir nevi pozitivizmin edebiyata yansımasıdır.

Özellikleri :

- 1- Romantizme, romantizmin lirizmine, kişisel duygulara önem verilmesine karşı çıkılır.
- 2- Realizmde her şeyden önce gözleme önem verilir. (Realistlere göre roman, uzun bir yol üzerinde dolaştırılan ayna gibidir. Bu ayna yol üzerinde iyi veya kötü, güzel veya çirkin her ne varsa aynen aksettirir.)
- 3- Günlük hayatta rastlanan ya da rastlama olanağı bulunan kişiler ve olaylar konu olarak seçilir. Olağanüstü sayılan hiçbir şeye yer verilmez.
- 4- İnsan kişiliğinin meydana gelmesinde çevrenin önemli bir payı bulunduğu göz önünde tutularak çevre ve töre tasvirine önem verilir.
- 5- Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlerler.
- 6- Edebiyatın bilimsel olmasına, gözlem ve belgeye dayanmasına özellikle dikkat edilir.
- 7- Dil, halkın konuştuğu dildir; anlatım, açık ve sadedir; tasvirlere özen gösterilir.

Temsilcileri :

Gustave Flaubert: Madam Bovary (İlk realist roman)
Balzac: Goriot Baba, Vadideki Zambak.
Stendhal: Kırmızı ve Siyah (Kızıl ile Kara), Parma Manastırı

Tolstoy: Savaş ve Barış, Anna Karanina

Dostoyevski: Suç ve Ceza, Karamazov Kardeşler

Bunların dışında **Goncourt Kardeşler, Gogol, Turgenyev, Mark Twain** ve **J. Steinbeck** de realist sanatçılarıdır.

Bizdeki Temsilcileri: Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit, Recaizade Mahmut Ekrem, Sami Paşazade Sezâi, Ömer Seyfettin, Nabizade Nazım ve Refik Halit Karay

NATÜRALİZM (1880...)

Realizmden daha ileriye giderek, yalnız gözlemlerden değil, bilimsel deneylerden de yararlanma amacı güden bir edebiyat akımıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, özellikle Fransa'da gelişmiştir.

Özellikleri

1- Deneyisel bilimlerde uygulanan "Determinizm" edebiyata da uygulanmıştır. (Determinizm, aynı şartlarda, aynı sebeplerin aynı sonuçları doğuracağı anlayışıdır.) Bu yüzden soya çekim üzerinde çokça durulur.

2- Natüralizmde olaylar ve kişiler bir bilim adamı gözüyle incelendiğinden, hayatın içrenç ve çirkin sahnelerinin tasvirinden çekinilmemiştir.

3- Dil yönünden tam ve doğru vermek esastır. Kahramanlar hangi tabakadansa, kendi mahalli ağızları ile konuşur.

4- "Sanat sanat içindir." görüşüne karşı çıkılır. Sanat eserinde bir mesaj bulunmalı, eser faydalı olmalıdır.

Realizmde bir tür "belgesel roman" meydana getirilmek istenir. Natüralizmde ise, gözlem ve belgelere dayanma ilkesi benimsenmekle birlikte, deneyisel bilim yöntemi, soya çekim gibi bilimsel unsurlara, edebi eserlerde yer vererek; gözlem, belge ve deneye dayanan "deneyisel roman" türü meydana getirilmek istenir.

Temsilcileri :

Emile Zola: Meyhane, Nana, Emek
Maupassant: Fransız edebiyatında ünlü küçük hikâye yazarıdır. Bunların dışında **Alphonse Daudet** ve **Çehov** da natüralizmin temsilcilerindedir.
Bizde etkilenenler : Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Nabizade Nazım

PARNASİZM (1866)

1866 yılında Fransa'da "Çağdaş Parnas" adlı bir şiir dergisi etrafında toplanan şâirlere parnasyen, bunların oluşturdukları akıma da "parnasizm" denir. Parnasizm, realist metodlarla yazılan şiir akımıdır. 19.yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da romantizme tepki olarak doğmuştur.

Özellikleri:

- 1- Parnasizmde şiir, toplumsal derinleri anlatan bir araç olmaktan çıkarak bir amaç haline gelir.
- 2- "Sanat sanat içindir." görüşü benimsenmiştir.
- 3- Biçim kusursuzluğuna çok önem verilmiştir.
- 4- Şiirde, şâirin kişisel duyguları yerine, tabiat manzaraları ya da felsefi düşünceler anlatılmıştır.
- 5- Şâirin kişiliği gizlenmiş; şiir, iç dünyadan dış dünyaya, öznelikten nesnelğe yönelmiştir.
- 6- Dilin ustalıkla kullanılmasına önem verilmiş, nazım biçimine, ölçü ve kafiyeyle bağlı kalınmıştır.

Temsilcileri :

Jose Maria de Herediat, François Coppee, Theodore de Bonville, Theophile Gautier, Le conte de Lisle, Sully Prudhomme
Bizdeki Temsilcileri: Yahya Kemal ve Tevfik Fikret

SEMBOLİZM (1885-1902)

Parnasizme tepki olarak doğan edebiyat akımıdır. 19. yüzyılın son yarısında (1885'ten sonra) Fransa'da, daha sonra da bütün Avrupa'da gelişmiştir.

Özellikleri :

1- Sembolizm ile edebiyat; fizyolojiden psikolojiye, gözlem ve deney yolundan duygu ve bilinçaltına, nesnellikten öznelliğe, somutluktan soyutluğa, açıklıktan kapalılığa yönel-

miştir.

2- Sembolizm, görüneni sert görüntüsünden uzaklaştırarak hayal ve rüya ortamı içerisinde sunar. İzlenimler ile insan ruhunun gizli ilişkileri anlatılır.

3- Sessiz ve durgun bir ortamda renkli tabloların çizimine önem verilir.

4- Müzik ve ahenk önem kazanmıştır.

5- Şiirde, okuyanın ferdi yorumuna önem vermek için mana ikinci plana atılmıştır. Bunun için de mecazlara ve sembollere çokça yer verilmiştir.

6- Sembolizmde fikir değil, duygu önemlidir.

7- Sembolizmde; rüya, hülya, melankoli, ölü şehirler, esrarlı şeyler üzerinde durulur.

8- Sembolizmde ağır bir dil kullanılmış, klasik nazım biçimleri yerine, müstезat ve serbest nazım kullanılmaya başlanmıştır.

Temsilcileri :

Baudelaire (Bodler), Paul Valery, Rimbaud, Mallarme, Paul Verlaine

Bizdeki temsilcileri : Ahmet Haşim ve Cenap Şehabettin'in yanında A.H. Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, A. Muhip Dranas gibi şairlerde de yer yer sembolizmin izleri görülür.

NEO-KLASİSİZM (Yeni Klasisizm)

Sembolizme tepki olarak 19. asrın sonlarında ortaya çıkmıştır. Edebi eserlerde, eski klasik duygu ve düşünüş, zevk ve üslup yeniden canlandırılmak istenmiştir. Edebiyatımızdaki en önemli temsilcisi Yahya Kemal'dir.

EMPRESYONİZM

1865'te Fransa'da ortaya çıkan bir sanat akımıdır. İzlenicilik demek olan empresyonizm, dış dünya olduğu gibi değil de onun insan üzerinde bıraktığı intibanın, izlenimin anlatılmasına özen gösterilmiştir. Daha çok ışık ve tabiat üzerinde durulur.

Resimde bu çıkışı açan Claud Monet'tir. Edebiyattaki öncüler ise Verlaine, Rimbaud ve Rilke'dir. Türk edebiyatında ise Ahmet Haşim az da olsa empresyonizmden etkilenmiştir.

20. yüzyılın başında birtakım ufak tefek akımlar görülür ki bunlar öteki akımlar gibi bir asra hükmeden, uzun süren akımlardan ziyade bir edebi hareket olarak kabul edilebilir.

FÜTÜRİZM (Gelecekçilik)

20. yüzyılın başlarında 1909'da İtalyan yazar Marinetti'nin sanatta açtığı bir çığıdır. Geçmişe ve geleneklere cephe alarak, makineyi ve hızı sanata sokup geleceğe yönelmek amacını gütmüştür. Şiirde kalıplaşmış biçimler ve mısra yapılarını bırakarak hayatın sürekliliği anlatılmak istenir. Savaşçı bir ruh hali içerisinde ahlak ve geleneklere karşı çıkıp, şiirde çığlık ve gürültüye önem vererek duygu zayıflatılmıştır.

KÜBİZM (1911-1914)

20. yüzyıl başlarında İspanyol Picasso'nun resimde açtığı bir çığıdır. Sonradan diğer sanatlara, dolayısıyla edebiyata da geçmiştir.

Kübizm, resimde özün, değişmeyen resmi olmak iddiasındadır. Konunun görünmeyen yanlarını, geometrik bir düzen içinde anlatan bu akım, empresyonizme bir tepki olarak doğmuştur. Edebiyattaki Kübizm akımının ilk öncüsü Guillaume Apollinaire'dir. Bizde ise Asaf Halet Çelebi ve Cahit Külebi etkilenmiştir.

DADAİZM (1916)

1. Dünya savaşının sonunda umutsuzluğa düşen, değerlerine karşı çıkan, şüphecilğe önem veren bir akımdır. Şiirdeki biçim, kafiye, dil, vezin gibi bütün kurallara karşı çıkılır. Kübizmin bir devamı gibi görünen bu akım kesin yargıya varmadan şüpheli bir anlatıma önem vermiştir.

1916'da İsviçre'nin Zürih şehrinde ortaya çıkan dadaizmin temsilcisi Tristan Tzara'dır.

SÜRREALİZM (1924)

1924 yılında ortaya çıkan ve gerçek üstüçülüğü savunan bu akım, Freud'un "Psikanalizm" metodunun edebiyata uygulanmasıdır. Bilincin, aklın ortadan kaldırılması gerektiği savunulur. Temsilcisi Andre Breton'dur. Bizde Garipçiler (Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat) bu akımdan etkilenmiştir.

EGZİSTANSİYALİZM

Varoluşçuluk demek olan egzistansiyalizm, ikinci dünya savaşı yıllarında ortaya çıkmıştır. Temsilcisi Jean Paul Sartre'dir.

BATI EDEBİYATI (İsimler - Eserler)

A) YUNAN EDEBİYATI : Batı edebiyatının temelidir. Şiir, tiyatro, tarih, felsefe, hitabet ve masal gibi türler kullanılmıştır.

Homeros (M.Ö. IX-VII yy.) En eski ve en büyük destan şairidir. İlyada ve Odesia, Yunan şiirinin ilk destan örnekleridir.

Sapho, lirik şiirleriyle, **Theokritos** pastoral şiirleriyle tanınır.

Aiskhylos, Yunan tiyatrosunun ilk önemli trajedi yazarıdır. Eserleri (Persler, Agamemnon, Yalvaran Kızlar)

Sophokles, en önemli trajedi yazarı. Eserleri (Kral Oidipus, Antigone)

Euripides, diğer trajedi yazarı. Eserleri (Elektra, Andromak)

Aristophanes, komedi türünün en ünlü ismi. Eserleri (Atıllar, Eşek Arıları, Kurbağalar, Bulutlar)

Aisophos, fabl türünün ilk ismidir.

Sokrates, **Platon** (Eflatun), **Aristoteles** felsefe alanında ünlü isimlerdir.

Heredotos, dünyanın ilk büyük tarihçisi kabul edilir.

B) LATİN EDEBİYATI

Plaus ve Terentius : Komedi türünün en ünlüleri.

Çiçero : En ünlü hatiptir.

Seneca : Felsefeci

Tacitus : Tarihçi olarak ünlüdür.

C) ITALYAN EDEBİYATI : Rönesans'ın beşiği olan İtalya'da bu hareketin ilk büyük temsilcisi XIV yy'da İtalyan edebiyatının kurucusu olan şair **Dante** ile, lirik şiirin büyük şairi **Petrarca** ve küçük hikâye türünün kurucusu ve en büyük ilk yazarı **Boccaccio** ile bu edebiyat kendini gösterir.

Destan Türünde **Tasso** (Kurtarılmış Kudüs) ünlü bir isimdir.

Dante'nin (İlahi Komedi) adlı eseri tanınmıştır.

XX. y.y.'ın başında **Filippo Marinetti** şiir türünde Fütürizm (gelecekçilik) akımını kurmuştur.

D) FRANSIZ EDEBİYATI : Birçok edebi akımın doğduğu yerin edebiyatıdır.

(XVI yy.) **Montaigne** (denemeler) : İlk deneme yazarıdır.

Rabelais : Roman alanında, **Malherbe** şiir alanında ünlüdür.

Corneille : Fransız tiyatrosunun kurucusu sayılan tragedya şairi.

Racine : En büyük trajedi yazarı.

Moliere : Fransız Edebiyatı kadar, dünya edebiyatının da en büyük komedi yazarı. Eserleri: (Cimri, Gülünç Kibarlar, Kibarlık Budalası.....)

La fontaine : Fabliyle ünlüdür.

Boileau : Eleştiri yazarı.

XIX y.y. Cateubriand : Roman, deneme, gezi yazısı türlerinde eserler ünlülmüştür. **Lamartine** : Ünlü lirik şair.

Victor Hugo : Romantik akımın öncüsü, dramlarıyla ünlü romancı. Eserleri (Hernani, Sefiller)

Balzac : Realizmin kurucularından. "İnsanlık Komedyası" başlığı altında topladığı romanlarını çeşitli bölümlere ayırmış. En ünlü eserleri : (Goriot Baba, Vadiideki Zambak)

Stendhal : Psikolojik ve realist roman çıkışının önemli tem-

silcisi. Kuru denecek kadar süssüz bir üslupla yazar. Önemli eserleri (Kırmızı ve Siyah, Parmama Manastırı)

Flaubert : Realizm akımının kurucusudur. Eserlerinde gözleme biçim kusursuzluğuna ve üsluba çok önem vermiştir. Meşhur eseri olan (Madam Bovary) ilk realist roman diye de bilinir. Diğer eserleri (Salambo, Üç Hikâye)

E. Zola : Naturalizm akımının kurucusu. Deneyisel roman tarzını ortaya atmıştır. Önemli eserleri (Meyhane, Germinal)

Alfons Daudet : Gözleme önem vermiştir. Eserleri (Değirmenimden Mektuplar, Pazartesi Hikâyeleri)

Maupassant : Fransız Edebiyatı'nın en ünlü küçük hikâye yazarı. Gözleme önem vermiş. Özensiz üslupla yazmıştır. Eserleri (Tombalak, Ay Işığı)

Baudelaire : Sembolist şair. Şiirlerini (Kötülük Çiçekleri) adlı kitapta toplamıştır.

Verlaine : Sembolist şair. Şiirlerinde kapalılık ve musikiye önem vermiştir. Şiirleri (İyi Şarkı, Usluluk)

Rimbaud : Sembolist şair. Şiirlerinde hayal ve bilinçaltına önem vermiştir.

Mallarme : Sembolist şair.

Valery : Sembolist şair şiirleri (Genç Orman, Charmen)

Andre Gide : İnsanın iç dünyasının çözümünü işlemiş. Mensur şiir alanında (Dünya Nimetleri) roman alanında (Dar Kapi, Kalpazanlar) adli eserleri vardır.

J.P. Sartre : Egzistansiyalist (Varoluşçuluk) akımının öncüsü. Deneme, hikâye, roman ve tiyatro yazarı. Bazı eserleri (Düvar, Bulantı, Özgürlük Yolları)

Albert Camus : Eserlerini 'saçma' görüş üzerine kurmuştur. İnsan akıl dışı bir evrende yaşamaktadır. Eserleri (Veba, Başkaldıran İnsan)

İNGİLİZ EDEBİYATI:

Shakespeare, dünyanın en büyük tiyatro yazarlarından biri kabul edilir. Hem dram hem de komedi türünde başarılıdır. Eserleri (Romeo ve Juliet, Hamlet, Kral Lear, Othello, Venedik Taciri, Yanlışlıklar Komedyası...)dır.

Ben Johnson, İngiliz edebiyatının ikinci büyük tiyatro yazarıdır. Özellikle komedi türünde başarılı olmuştur.

Milton, (Kaybolmuş Cennet) adlı yapay destanıyla ünlenmiştir.

Daniel Defce (Robinson Crusoe)

Lord Byron : Romantizm akımının önemli şairi. Eserleri (Childe Harold'un Gezisi, Donjuan, Kabil, Sardanapal)

Charles Dickens : İnsan karakterlerini çizmekte çok başarılıdır.

Eserleri : (Oliver Twist, Antika Dükkânı, David Copperfield)

Bernard Show : İktisat ve toplum sorunlarının birey üzerindeki etkilerini işler.

ALMAN EDEBİYATI

Goethe, şiir, tiyatro, roman gibi çeşitli türlerde eserler vermiş romantik bir yazardır. Lirik bir şair olan Goethe (Faust) adlı büyük dramında hayat felsefesini işlemiştir. Eserleri (Genç Werther'in İstirapları, Wilhelm Meister'in Gezi Yılları)

Schiller, romantik tiyatronun önemli şairlerindendir. Dramalarında genellikle özgürlük sevgisini işler. Eserleri (Haydutlar, Don Carlos, Wilhelm Tell)

Rilke, diğer büyük şairdir.

G) RUS EDEBİYATI

Puşkin, romantizm akımının başlıca temsilcilerinden Şiir, manzum tiyatro, roman, hikâye türlerinde eser vermiştir.

Eserleri (Kafkas Esiri, Çingeneler, Yüzbaşının Kızı, Maça Kızı)

Gogol, Rus edebiyatının ilk büyük roman, hikâye ve tiyatro yazarı. Realist bir sanatçısıdır. Eserleri (Ölü Canlar, Müfettiş, Kumarcılar)

Dostoyevsky, Dünyanın en büyük romancılarından sayılır. İnsan oğluna karşı derin bir merhamet ve sevgi duyar.

Eserleri (Suç ve Ceza, Budala, Karamazov Kardeşler)

Tolstoy, Modern dünya edebiyatının her türlü yapmacıktan uzak, son derece sade bir üslupla yazan yazardır. Eserlerinde büyük bir fikir ve sanat adamının elinden çıkmış olduğunu sezdirenen bir düşünce ve hayal zenginliği vardır. Eserleri (Harp ve Sulh, Anna Karenina, İvan İlyiç'in Ölümü)

Çehov, Rus edebiyatının en önemli hikâye yazarıdır. Eserleri (Marti, Vanya Dayı, Vişne Bahçesi)

Gorki, Realist bir yazar. Hayatında tanıdığı insanları hikâyelerine kahraman seçmiştir. Eserleri (Ana, Üç kişi, Hikâye- ler, Ayaktakımı Arasında)

Mayakovski, Fütürizm akımını benimsemiş şair.

H) AMERİKAN EDEBİYATI

Edgar Allan Poe, (Kuzgun , Çanlar ve Annabel Lee) önemli şiirlerindedir.

Mark Twain, Gezi, otobiyografi, hikâye, roman türlerinde eserler vermiştir. En büyük mizahçı olarak kabul edilmektedir.

O' Henry, Amerika'nın en ünlü küçük hikâye yazarıdır. Hikâyelerinin çoğu, beklenmedik olaylara dayanır. Özensiz, tabii bir anlatımı vardır. Eserleri (Moginin Hediyesi, Hikâyeler)

Steinbeck, realist bir sanatçısıdır. Eserleri (Fareler ve İnsanlara Dair, Gazap Üzümleri, Kenar Mahalle)

E. Hemingway : En önemli eseri "Çanlar Kimin İçin Çalıyor."

EDEBİYAT DERS NOTLARI

FASİKÜL -3

BATİ TESİRİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI

TANZİMAT EDEBİYATI (1860-1896)

Tanzimat edebiyatının başlangıcı 1860'ta yayımlanmaya başlanan ilk özel Türk gazetesi "**Tercümân-ı Ahvâl**"'in çıkışı kabul edilir.

Bu dönemde edebiyatımızda birçok yenilikler olmuş, Batı'dan alınan yeni türler (roman, hikâye, makale ...) görmeye başlanmıştır. Tanzimatla birlikte edebiyatımızda görülen yenilikleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Bir müddet sonra Namık Kemal bu gazeteyi yönetir. Bunların dışında bu dönemde Muhbir (1866), Hürriyet (1867) Basiret (1869), İbret (1871), Devir (1872) gibi gazeteler çıkarılır.

Gazete:

İlk gazete 1831'de çıkarılan "**Takvim-i Vekâyi**"dir. Bu gazete resmi mahiyettedir. Daha sonra hükümet destekli, yarı resmi mahiyette İngiliz Churchill (Çöçil)'in 1840'ta çıkardığı **Ceride-i Havadis** gelir. Bu iki gazeteden sonra 1860'ta Şinasi ile Ağâh Efendi, Türk edebiyatında ilk edebi ve özel gazete sayılan "**Tercümân-ı Ahval**"'ı çıkarır. Daha sonra da Şinasi 1862'de tek başına "**Tasvir-i Efkâr**"ı çıkarır.

Roman ve Hikâye:

Türk edebiyatında ilk çeviri roman 1859'da Yusuf Kâmil Paşa'nın Fenelon'dan yaptığı **Telemak** adlı tercümesidir. Bunu Şemsettin Sami'nin Victor Hugo'dan yaptığı "**Sefiller**" tercümesi takip eder. İlk yerli roman ise Şemsettin Sami'nin 1872'de yazdığı "**Taaşuk-ı Talat ve Fitnat**" adlı eseri, Türk edebiyatında edebi değer taşıyan ilk roman ise Namık Kemal'in "**İntibah**"ıdır. İlk başarılı psikolojik roman da Mehmet Rauf'un "**Eylül**"üdür. Köy hayatını gerçekçi bir dille işleyen ilk roman da Nabizâde Nazım'ın "**Karabîk**"idir. Edebiyatımızda ilk hikâye ise Ahmet Mithat Efendi'nin "**Letâif-i Rivayet**" isimli eseridir.

Tiyatro: İlk tiyatro eseri Şinasi'nin "**Şair Evlenmesi**"dir.

Şiir: Tanzimat edebiyatında en önemli yenilik şiirde görülür. Biçim olarak Divan şiirine bağlı kalmış, konu bakımından oldukça genişletilmiştir. Adalet, hak, hukuk, medeniyet, hürriyet gibi konular işlenmeye başlanmıştır.

Yazar ve şairlerin getirdikleri yenilikler ve sanat görüşleri bakımından Tanzimat edebiyatı iki döneme ayrılır:

I. Dönem Tanzimat Edebiyatı (1860-1880)

Sanatçıları: Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, ve Ahmet Vefik Paşa

Özellikleri:

- 1- "Sanat toplum içindir" görüşü benimsenmiştir.
- 2- Dilde sadeleşme fikri savunulmuş, ama uygulanmamıştır.
- 3- Batı'dan alınan yeni türler içinde toplumla ilgili konulara yer verilmiştir.
- 4- Eski edebiyatı yıkmak, yerine yeni ve inkılapçı bir edebiyat getirme çabasında olunmuştur.
- 5- Genellikle klasisizm ve romantizmin etkisinde kalmıştır.

6- Bu dönemde yazılan romanlar, roman tekniği bakımından oldukça zayıftır.

7- Fransız edebiyatı örnek alınmıştır. Batı edebiyatından makale, deneme, fıkra, eleştiri vs. bu dönemde edebiyatımıza girmiştir.

8- Noktalama işaretleri ilk defa bu dönemde kullanılmaya başlanmıştır.

9- Şiirde eski şekiller içinde yeni konular işlenmiştir.

10- Bu dönemin sanatçıları aynı zamanda devlet adamı ve siyasetin de içindedirler.

11- Hece vezni ve Halk edebiyatı savunulmuş ama uygulamaya geçilmemiştir.

II. Dönem Tanzimat Edebiyatı (1880-1895)

Sanatçıları: Recaizâde Mahmut Ekrem, Sami Paşazade Sezâi, Abdulhak Hamit ve Nabizâde Nazım. Muallim Naci ise bu dönemde yeniliğin karşısında olan bir sanatçıdır.

Özellikleri:

- 1- "Sanat sanat içindir" görüşü benimsenmiştir.
  - 2- Ağır bir dil kullanılmıştır.
  - 3- Toplumu ilgilendiren konulardan ziyade, şahsi konular işlenmiştir. "Güzel olan her şey şiire konu olabilir." anlayışı hâkimdir. Kölelik ve cariyelik romanlarda işlenen konuların başında gelir.
  - 4- Eski edebiyata bağlı kalanlara karşı yeni edebiyat savunulmuştur.
  - 5- Daha çok realizm ve natüralizmin etkisi görülür.
- I. Dönem sanatçıları aktif dışa dönük, II. dönem sanatçıları ise daha çok içe döndükler.

I. Dönem Tanzimat Sanatçıları

Şinasi (1826-1871)

- Yeni Türk edebiyatının kurucusu sayılan Şinasi, Batı'ya gönderilen ilk öğrencilerdendir.
- İlk özel Türk gazetesi "**Tercümân-ı Ahval**" ı çıkaran şahıstır.
- İlk tiyatro eseri sayılan "**Şair Evlenmesi**" nin yazarıdır.
- Fransızca'dan şiir tercümeleri var.
- Edebiyatımızda noktalama işaretlerini ilk defa o kullanmıştır.
- Tahsili icabı Divan şâiri, Batı'dan yaptığı tercümeler, gazeteciliği ve tiyatrosu icabı da Batılıdır.
- Halkın kullandığı dili kullanmış, Türk atasözlerini "Durub-ı Emsal-i Osmaniye" adıyla bir araya toplamıştır.
- La Fontaine yolunda birkaç Fabl, Molier yolunda komedi yazan Şinasi klasisizmden etkilenmiştir.
- Tercüme şiirlerini "**Tercüme-i Manzume**", kendi şiirlerini de "**Müntehabat-ı Eşar**" adlı kitaplarda toplamıştır.
- **Divan-ı Şinasi** adlı şiir kitabı vardır.

Ziya Paşa (1825-1880)

- Avrupâi Türk edebiyatının ikinci önemli yazarıdır. Düşünce ve davranışlarıyla yenilik taraftarı olduğu halde, Divan edebiyatının tesirinden kurtulamamıştır.
- Hürriyet, eşitlik, adalet gibi yeni kavramları kullandı.
- Şekil olarak Divan şiiri tarzını devam ettirdi.

- "**Şiir ve İnşa**" makalesinde yeni edebiyatı, "**Harabat**" ta da Divan edebiyatını savundu.

- Tanzimatçılar arasında Divan edebiyatına en çok bağlı kalan sanatçıdır.

- Avrupa'yı tanıdıktan sonra Türk edebiyatının Avrupalılaşması yolunda çaba göstermiş, orada iken yazdığı "**Zafername**" adlı eserinde Ali Paşa'yı yermiştir.

- Heceyle bir türküsü olmasının yanında şiirlerinde aruzu kullanmıştır. Dili sade değildir. Edebiyatımızın en önemli **Ter-kib-i bent ve Terci-i bent** şâirlerindendir.

- "Harabat" adlı eserinde eski şiir ve şâirlerimiz hakkındaki görüşlerine, N. Kemal sert bir tepki göstererek "Tahrib-i Harabat"la cevap verir.

Şiirleri: "Eş'ar-ı Ziya, Külliyyat-ı Ziya Paşa, nesir olarak da Rûya adlı eseri vardır. Defter-i Amâl adlı bir de hatıra yazıları vardır.

Namık Kemal (1840-1888)

- Eserlerinde vatan, yurtseverlik, özgürlük, adalet, doğruluk ve erdem gibi kavramları ele alan Namık Kemal, topluma özgürce yaşama bilinci vermeye çalışmıştır.

- Şiir, makale, tiyatro, roman ve eleştiri türlerinde eserleri vardır.

- Osmanlı ve ittifad-ı islâmcıdır. Ona göre eşitlik, hürriyet, vatan ve din, insanları birleştiren kuvvetlerdir.

- Eski edebiyat aleyhinde bulunduğu halde biçim ve dil bakımından eskiye bağlı kalmıştır.

- Piyeslerini sade, diğer eserlerini ağır bir dille kaleme almıştır.

Tiyatroları: 1) Vatan yahut Silistre 2) Celalettin Harzemşah 3) Karabela 4) Zavallı Çocuk 5) Akif Bey 6) Gülnihal

Romanları: Cezmi, intibah (ilk edebi roman)

Eleştirileri: Tahrib-i Harabat, Takip.

"İntibah" edebiyatımızdaki ilk edebi romandır. "**Cezmi**" edebiyatımızdaki ilk tarihi romandır.

Renan Müdafaa-nâmesi, Kanije Kalesi, Osmanlı Tarihi, tarihe ait eserleridir.

Ahmet Vefik Paşa (1823-1891)

- Tanzimatla başlayan milliyetçilik akımının temsilcilerindendir.

- Edebiyat alanında Molier'den yaptığı çevirilerle ün salmıştır. 16 piyes tercümesi vardır.

- Türk tarihinin Osmanlılarla başlamadığını göstermek amacıyla "**Şecere-i Türk**"ü Türkçeye çevirmiştir.

- Tiyatro alanındaki çeviri ve uyarlamalarıyla bilinir. Fezleke-i Tarih-i Osmanî, Hikmet-i Tarih tarihe ait eserleridir.

Şemsettin Sami (1850-1904)

- Devrin en büyük dil bilginidir. "**Kamus-i Türkî**" adlı büyük bir sözlüğü vardır.

- Türk edebiyatında ilk roman sayılan "**Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat**"ın yazarıdır.

- Victor Hugo'nun "**Sefiller**" ve Daniel Defoe'nun "**Roben-son Cruzo**" adlı eserlerini tercüme etmiştir.

- 3 tane tiyatro eseri var.

Ahmet Mithat Efendi (1844-1912)

- Hikâye, roman, tiyatro, tarih, anı, gezi yazısı, makale gibi birçok türde eser vermiş olan A. Mithat Efendi, Batı kültürünü yaymak amacıyla matematik, fizik, kimya, felsefe, hukuk, ekonomi vb. başka bilim dallarında da çeşitli yazılar yazmıştır.

- Yerli ve çeviri (tercüme) olmak üzere seksen kadar eseri vardır.

- Amacı, geniş halk kitlelerini eğitmek olduğu için eserlerde okuyuculara çeşitli konularda bilgiler verir.

- Sade bir dili vardır, sıradan kişilere yer vermiştir, eserleri teknik yönden zayıftır.

Romanlarının başlıcaları: Hasan Mellah, Hüseyin Fel-

lah, Felatun Bey ve Rakım Efendi. Hikâyelerinin bir kısmını ise "Letaif-i Rivayat" adlı eserinde toplamıştır.

Bu dönem içerisinde, tiyatro alanında Ali Bey ve tarih alanında Cevdet Paşa da önemli yazarlardır.

II. Dönem Tanzimat Sanatçıları

Abdülhak Hâmid (1851-1937)

- "**Şâir-i Azam**" (büyük şâir) sayılan Hâmit, muhteva, şekil ve üslûp bakımından yeni olması, nazım şekillerinde yenilikleri uygulayan eserler vücuda getirmesi, onun büyük şâir olmasında önemli etkenlerdir.

- Dili oldukça ağır, sahne tekniği de zayıftır, söyleyişinde bir tezat göze çarpar.

- Şiirlerinde aşk, ölüm gibi kişisel konularla, tabiat konularını işlemiştir.

- Tiyatrolarında tarihi konuları ve yabancı ülkelerdeki yaygınlığı ele almıştır. Fakat tiyatrolarını oynamak için değil de okunmak için yazdığını söylemiştir.

- Bizde romantik akımın en büyük temsilcilerindendir. Duygu ve hayale çokça yer vermiştir.

- Piyeslerinin Türk edebiyatı bakımından asıl önemi, insanın iç karışıklıklarını ortaya koymasındadır.

Şiirleri: Sahra, Makber, Hacle, Ölü, Bunlar O'dur.

Tiyatroları: Macera-yı Aşk, Sabr-ü Sebat, İçli Kız, Finten, Eşber, Tarık, Duhter-i Hindu, Sardanapol

Recaizâde Ekrem (1847-1914)

- Genç yazar ve şâirlerin yol gösterici olarak gördükleri "Tâlim-i Edebiyat"ıyla R. Ekrem yeni edebiyatın esaslarını belirlemiş, şiirde konu sınırını kaldırmış, kulağa göre kafiyeyi savunmuş bir üstat sanatçıdır.

- Şiir, hikâye, roman, tiyatro ve eleştiri türünde çeşitli eserler vermiştir.

- A. Hâmit gibi romantik bir şâirdir. Hâmit'ten farkı ise hikâye ve roman türlerinde eser vermesidir.

- Aşk, ölüm, tabiat konularını işlemiştir.

- Realist bir üslûpla, devrin safdil, hayalperest, alafranga tipiyle alay eder.

- Aslında romantik olan Ekrem'in realizme kaymasında, bizde realizm akımının öncüsü Beşir Fuat'ın tenkitlerinin büyük rolü olmuştur.

- Eserlerinden en önemlileri: "**Araba Sevdası**" adlı romanı ile "**Zemzeme**" isimli şiir kitabıdır.

- **Afife Anjelik, Vuslat, Çok Bilen Çok Yanılır** adlı üç piyesi vardır.

Beşir Fuat

Bizde realist ve natüralist akımın öncüsüdür. Emile Zola'yı müdafaa etmiştir. B. Fuat, realizmi sadece müdafaa etmiş, ancak edebî sayılacak bir eser vermemiştir.

Nabizâde Nazım

Bizde Emile Zola tarzında ilk hikâye ve roman örneğini "**Kara Bibik**" adlı uzun hikayesiyle vermiştir. "**Zehra**" isimli romanında psikolojik tahlillere yer verir. Bu yüzden "Zehra" edebiyatımızda ilk psikolojik roman denemesi sayılabilir.

"Karabibik" te olay, Antalya'nın bir köyünde geçer. Kara Bibik, ilk köy romanı kabul edilir. "Zehra"da olay kıskançlık üzerine kurulmuştur. Nabizade Nazım realizm ve natüralizmin öncülerindendir.

Sami Paşazâde Sezai (1860 – 1936)

"Küçük Şeyler" isimli Avrupa tipi küçük hikâyeleri ve "Sergüzeşt" adlı romanıyla şöhret kazanmıştır. Edebiyatımızın Avrupalılaşmasında önemli rolü vardır.

"Sergüzeşt" romanında esir ticaretinin olumsuz yönleri ele alınır. Küçük hikayelerinde Fransız realistlerinden izler vardır. Ayrıca "Şir" adlı bir de piyesi vardır.

Muallim Nâci

Eski şiirin temsilcisi olan M. Nâci eski edebiyat ile yeni

edebiyat arasındaki mücadelede eski edebiyat taraftarlarının lileri durumundadır. M.Naci ile yeni edebiyatın üstâdı olan R.Ekrem arasında uzun süren tartışmalar meydana gelmiştir. R.Ekrem'in "Zemzeme"lerine, M.Naci "Demdeme"leri ile cevap vermiştir. M.Naci'nin edebi bilgileri ihtiva eden "İstilahat-ı Edebiye" adlı bir eseri de vardır.

Dili yalın ve başarılı bir şekilde kullanır. **Şiir kitapları:** Ateşpare, Şerare, Sümbüle, Fûrûzan **sözlükleri:** Kâmus-ı Osmani, Lügat-ı Naci. Ayrıca "Heder Kerpiç" adlı bir piyesi vardır.

SERVET-İ FÜNÛN EDEBİYATI (1896-1901)

1896 yılında "Servet-i Fünûn" dergisi çevresinde toplanan ve Batılı görüşü savunan gençlerin meydana getirdiği topluluğa "Edebiyat-ı Cedide" veya derginin adı dolayısıyla "Servet-i Fünûn" edebiyatı adı verilir. Yazılarında kendileri gibi yüksek kültürlü kimselere hitap ederler. Bu tutumlarından dolayı bu edebiyata "Salon edebiyatı" da denilir.

Servet-i Fünûn, H. Cahit Yalçın'ın "Edebiyat ve Hukuk" adlı bir çevirisinin yayımlanması üzerine 1901'de kapatılır. Böylece Edebiyat-ı Cedide topluluğu da dağılır.

"Sanat için sanat" görüşüyle "Gerçekçilik"i uygulamaya çalışan, genellikle, din dışı ve kişisel konuları işleyen bu topluluk şiir, hikâye, roman, makale, fıkra, anı ve eleştiri türlerinde eser vermiştir.

Bu edebiyatı nesirde Halit Ziya, şiirde ise Tevfik Fikret temsil etmiştir. Bu yüzden bu edebiyata Fikret- H. Ziya mektebi diyenler de vardır.

İster nazımda, ister nesirde olsun her iki grubun da edebi yenilik yolundaki ortak ve gerçek örnekleri Fransız edebiyatıdır.

Sanatçıları: Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin, Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Süleyman Nazif, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ali Ekrem, Ahmet Şuayp, Hüseyin Siret

Özellikleri:

- 1- "Sanat için sanat" görüşü benimsenmiştir.
- 2- Kullanılan dil oldukça ağırdır.
- 3- Sosyal konulara pek yer verilmeyip, daha ziyade şahsî, felsefî ve egzotik konular işlenmiştir.
- 4- Konular genellikle İstanbul'da geçer.
- 5- Batı'dan alınan sone, terzarıma, serbest müstezat gibi nazım şekilleri kullanılmıştır.
- 6- Beyit hakimiyeti kırılmış, nazım nesre yaklaştırılmıştır.
- 7- Bu edebiyatın genelinde bir hayâl-hakikat çatışması ve gerçeklerden kaçış hakimdir.
- 8- Bilhassa roman ve hikâye alanında teknik yönden güçlü eserler verilmiştir.
- 9- Çevre tasvirine bolca yer verilmiştir.
- 10-Şiirde aruz vezni kullanılmış "kafiye kulak içindir." görüşü savunulmuştur.
- 11-Şiirde parnasizm ve sembolizm; hikâye ve roman- da ise realizmle natüralizmin etkisi görülür.

Servet-i Fünun Dönemi Sanatçıları

Tevfik Fikret (1867-1915)

Türk edebiyatının Batılılaşma hareketinde bir dönüm noktası olan Edebiyat-ı Cedide akımının en önemli temsilcisidir. Edebiyat-ı Cedide topluluğu dağılıncaya kadar yayımladığı şiirler; tabiat konularında, günlük ve kişisel konularda yazdığı şiirlerdir. Daha sonra, genellikle toplumun durumunu, yönetimini, politik gidişini eleştiren, gençlere yol gösteren şiirler yazmıştır.

Tevfik Fikret, Batı edebiyatından alınan nazım şekillerini kullanmış, "Parnasizm" akımının etkisinde kalmıştır. Söyleyişin-

de nesir anlatımı vardır. Aruzu Türkçeye başarıyla uygulamıştır.

Geçmiş ve halihazır beğenmeyen Fikret 1908'den sonra neşrettiği "Haluk'un Defteri" adlı kitapta genç nesle ilim, fen, hürriyet ve adalete dayalı yeni bir dünya kurlmaları fikrini telkin eden şiirler yazar.

Başlıca Eserleri:

Rubab-ı Şikeste: Fikret'in genellikle Servet-i Fünun cönemindeki eserlerini içine alan bir şiir kitabıdır. Kırık Saz anısına gelen Rubab-ı Şikeste'nin adı bile Fikret'in hayat karşısı da aldığı tavrı aksettirir.

Haluk'un Defteri: Oğlu Haluk'un kişiliğinde Türk gençliği-ne seslenmeyi hedef alan bu kitabında Tevfik Fikret, genç nesle ilim, fen, hürriyet ve adalete dayalı yeni bir dünya kurlmaları fikrini telkin eder.

Şermin: Çocuk şiirleri. Heceyle ve sade bir dille yazılmış 30 manzumeden oluşan bu eser, çocuk edebiyatının ilk ürünlerindendir.

Rubab-ın Cevabı, Tarih-i Kadim, Doksan Beş'e Doğru gibi bazı manzumeleri küçük broşürler halinde, ölümünden sonra, değişik zamanlarda basılmıştır.

"Sis" adlı şiiri, alabildiğine kötümser ve karamsar bir hava içinde İstanbul'u ve onun kişiliğinde Türk toplumunu kınayan, hatta suçlayan bir eserdir.

Cenap Şehabettin (1870 - 1934)

Şiirlerinde, makalelerinde Servet-i Fünun neslinin "Sanat, sanat içindir" fikrini en iyi tatbik eden ve savunan sanatçıdır. C.Şehabettin için şiirde konu bir vesileden ibarettir. O, maharetini orijinal hayaller kurarak ortaya koyar.

Hayat karşısında şüpheci olan ve kendisini bir davaya adayamayan Cenap, ince nükteli, sanatkârane nesirler de yazmıştır. Ağır bir dil kullanan C. Şehabettin Sembolistlerden etkilenmiştir. Şiirlerinde kelimeleri musıkî değerlerine göre seçen Cenap daha çok aşk ve tabiat temalarını işlemiştir.

Eserleri:

Gezi notları: Hac Yolunda, Avrupa Mektupları,

Makale ve Sohbet ve Tasvirleri: Evrak-ı Eyyam, Nesri-i Harb, Nesri-i Sulh, Tiryaki Sözleri

Tiyatro Eserleri: Yalan, Körebe, Küçük Beyler

Şiirleri: Tamat (ilk gençlik dönemi şiirleri "saçma-sanap" anlamına geliyor.

Evrak-ı Leyal: Bütün şiirlerini bu ad altında toplayıp bastırmaya karar vermiş sonra da vazgeçmiştir.

Halit Ziya Uşaklıgil (1867-1945)

Halit Ziya, Edebiyat-ı Cedide topluluğunun olduğu kadar Türk edebiyatının da en önemli roman ve hikâye yazarıdır. Mensur şiir, roman, hikâye, tiyatro, anı ve makale türlerinde çeşitli eserler veren Halit Ziya, Türk edebiyatında mensur şiirlerin ilk örnekleri olan nesir parçalarını "Mensur Şiirler" adlı küçük bir kitapta toplamıştır.

Edebiyatımızda Avrupalı anlamda ilk romanları yazan sanatçı H.Ziya'dır. Eserlerinde realizmin tesiri görülür. Hikâye ve romanlarının konularını ve kişilerini kendi çevresinden ve gördüklerinden almıştır.

Başlıca Eserleri: Halit Ziya'nın değişik konularda, büyüklü, küçüklü 70'e yakın yayımlanmış eseri bulunuyor. Başlıcaları şunlardır.

Hikaye: Heyhat, Bu muydu?, Bir Muhtıranın Son Yaprakları

Romanları: Nemide, Bir Ölünün Defteri, Ferdi ve Şürekası, Mai ve Siyah, Aşk-ı Memnu, Kırık Hayatlar.

Hatıra Türünde: Kırk Yıl (Gençlik, edebiyat anıları)

Saray ve Ötesi (Saray ve Siyaset anıları) Bir Acı Hikaye (Genç yaşta intihar eden oğlu Vedat'ın ardından yazdığı acıklı yazılar, hatıralar.)

Mai ve Siyah: Halit Ziya neslinin hayat ve sanat görüşünü ortaya koyan eser ana çizgileriyle realist olmakla birlikte asıl kahraman Ahmet Cemil romantiktir. Ahmet Cemil'in kişiliğinde bu romantik, mücadelesiz kuşağın gerçekçi dramı ele alınır.

Aşk-ı Memnu: Bu romanda, aşktan başka bir düşünce ve dertleri olmayan, çalışmadan yaşayan, hazır yiyici ve alafangalık düşkünü birtakım kimselerin ve onlar aracılığıyla bir toplum katının yaşayışı anlatılmıştır. Nihal, Adnan Bey, Bihter, Behlül romanın baş kahramanlarıdır.

Kırık Hayatlar: Mai ve Siyahta bir kişinin iç dünyasını, Aşk-ı Memnu'da bir ailenin ortak dünyasını işleyen Halit Ziya bu romanda toplumun anatomisini incelemeye çalışır. Eser günlük hayatın doğallığı içinde geçer. Karakter romanı değil, bir töre romanıdır. Eserin başkahramanı Ömer Behiç'tir.

Mehmet Rauf (1875-1931)

Tipki H. Ziya gibi mensur şiirler, hikâyeler ve tahlil romanları yazan M. Rauf'un hikâye ve romanlarında kendi hayatından kuvvetli izler görülür.

Hep aşk tutkusu üzerinde duran M. Rauf, Türk edebiyatının ilk başarılı ruh tahlili romanı olan "Eylül" ile sanatının en yüksek noktasına çıkmış, fakat öteki bütün eserlerinde bir daha o noktaya ulaşamamıştır.

Mehmet Rauf'un değişik konulardaki büyüklü-küçüklü eserlerinin sayısı 50'yi aşkındır.

Romanları: Eylül, Karanfil ve Yasemin, Ferda-yı Garam, Kan Damlası, Define, Son Yıldız, Genç Kız Kalbi,

Mensur Şiirleri: Siyah İnciler

Hikayeleri: Bir Aşkın Tarihi, Son Emel, Hanımlar Arasında,

Eylül: Bir ruh çözümlemesi olan romanda aşkla evlilik ahlakının çatışması üzerinde durulmuştur. Anlatılan birkaç olayın kişiler üzerindeki etkisiyle, kişilerin o olaya karşı tepkisi üzerinde durulmuş, böylece eser, dış olaylar üzerine değil, iç olaylar üzerine kurulmuştur.

Eserdeki baş kahramanlar, Süreyya Bey, Suat Hanım ve Necip'tir.

Hüseyin Cahit Yalçın (1874-1957)

Roman ve hikâyeler de yazmış olan H.Cahit esas itibarıyla bir tenkitçidir. Tenkit yazılarıyla Edebiyat-ı Cedide'yi savunmuştur. O, bu kabiliyetini daha sonra gazetecilik ve politika hayatında geliştirmiştir. Sade bir dil kullanan H. Cahit, realizmin etkisinde kalmış, toplum gerçeklerini yansıtmıştır.

Servet-i Fünun döneminde daha çok edebiyatçı bir karakter taşıyan Hüseyin Cahit, sonraki uzun yazarlık hayatında bir siyasetçi, bilim ve fikir adamı,tenkitçi ve çevirci olarak gözüktür.

Romanları: Nadide, Hayal İçinde

Hikayeleri: Hayat-ı Muhayyel, Hayat-ı Hakiikiyye Sahneleri

Nadide: Hüseyin Cahit'in çocukluk çağına aittir. Ahmet Mithat yolunda yazılmış değersiz bir eserdir.

Hayal İçinde: Bir ruh çözümlemesi romanıdır. Toy bir okul öğrencisinin duyguları, hayalleri, umutları,sıkıntıları, heyecanları çok basit bir konu içinde realist bir yöntemle çözümlenmiştir.

Ahmet Hikmet Müftüoğlu (1870 – 1927)

Haristan ve Gülistan (hikayeler) Çağlayanlar (hikayeler) Gönül Hanım (roman)

Süleyman Nazif (1870 – 1927)

Gizli Figanlar:(şiirler) Batarya ile Ateş (Destanımsı çeşitli

yazılar.)

Fırac-ı Irak (Irak'ın kaybı üzerine yazılmış manzum ve mensur yazılar) Malta Geceleri (Yurt özlemiyle yazılmış manzum mensur eser)

TOPLULUK DIŞINDAKİ SANATÇILAR

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Edebiyat-ı Cedide döneminde, fakat topluluk dışında kalarak Ahmet Mithat'ın "halk için" yolunu izleyen H.Rahmi, İstanbul hayatını, geleneklerini gerçekçi bir anlatımla göz önüne sermiş, bağımsız bir yazardır.

Natüralizmin en önemli temsilcisidir, dili sade olan H.Rahmi'nin eserleri teknik yönden zayıftır. Değişik türlerde eser vermiştir.

Eserleri: Şık, İffet, Şipsevdi, Mürebbiye, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani,

Ahmet Rasim (1867- 1932)

Anı, fıkra ve makale yazarıdır. Yaşadığı devirdeki her sınıf halkın yaşayış biçimini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini bütün incelikleriyle yansıtan Ahmet Rasim konuşma dilini ve İstanbul ağzını, bütün incelikleriyle ustaca kullanmıştır.

Eserleri: Falaka, Muharrir Şair Edip, Şehir Mektupları, Eş-kâl-i Zaman, Muharrir Bu Ya, İlk Sevgi ....

Mehmet Akif Ersoy (1873-1936)

Türk edebiyatında "toplum için sanat "akımının başlıca temsilcilerinden biri olan M.Akif, ikinci meşrutiyet devrinin bütün sosyal meselelerini kendi inançları açısından ifade eden ve şahsi bir üsluba sahip olan büyük bir şâirdir.

İslâm birliği temsilcisi olan M. Akif'in şiirlerinde fikir, ideal ve coşkunluk içi çedir. Aruzu Türkçeye en güzel uygulayan şâirlerimizdendir.

İstiklâl Marşı şâiri olan Akif'in yedi bölümden oluşan Safahat adlı şiir kitabı vardır.

Akif, son dönem Türk edebiyatında dili, din ve ahlâk anlayışı ile gerçekçilik, kahramanlık ve nükteciliğiyle Türk halkına en yakın şâirdir.

FECR-İ ATİ EDEBİYATI (1909-1911)

Servet-i Fünun dergisinin 1901'de kapatılmasından sonra Servet-i Fünun topluluğu dağılır. 1908'de Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra, bazı sanatçılar bu hürriyet ortamından da yararlanarak bir edebi topluluk kurarlar. Bu sanatçıların en önemlileri; Ahmet Haşim, Yakup Kadri, Refik Halit, Hamdullah Suphi, Fuat Köprülü, Emin Bülend Serdaroğlu sayılabilir.

Fecr-i Âticiler, edebiyatın önemsenmediğini ve Batı edebiyatının yeterince tanınmadığını savundular. Sanat ve edebiyatın toplumsal bir işlevi olması gerektiği görüşündedirler. Yetenekli sanatçıları bir araya getirmek, topluluğun kütüphanesini oluşturmak, Batı'dan tercümeler yapmak, Batı'daki benzer kuruluşlarla görüş alışverişinde bulunmak amaçları arasındadır. Ayrıca edebiyat ortamına canlılık kazandırmak ve yetenekli bir "edebiyat kuşağı" oluşturmak istiyorlardı.

Birkaç toplantı yaptıktan ileri gidemeyen topluluk; sanatçıların sanatı farklı yorumlamaları, maddi imkansızlıklar, kitap yayınlamama gibi sebeplerden dolayı kısa zamanda dağılmıştır. Sanatçıları daha sonra kişisel eserleriyle kendi yollarında ilerletmişlerdir.

Özellikleri:

- 1- Servet-i Fünun'un bir devamı niteliğindedir.
- 2- Sosyal konulardan ziyade aşk ve tabiat konuları işlenmiştir.
- 3- "Sanat şahsi ve muhterem (saygıya değer)dir." görüşünü savunmuşlardır.

- 4- Aşırı bir Batı taraftarlığı vardır. Batıdaki edebi toplulukları ilk defa örnek alan Fecr-i Aticilerdir.
- 5- Edebi beyanname yayınlıyarak kurulan ilk topluluktur.
- 6- Edebiyat alanında yenilik yapamamışlardır.
- 7- Aruz ölçüsü ve ağır bir dil kullanılmıştır.
- 8- Servet-i Fünun ile Milli Edebiyat arasında köprü olmuştur.

MİLLİ EDEBİYAT (1911-1923)

II. Meşrutiyetin ilanından sonra Osmanlı Devletinde Milli-yetçilik hareketleri daha da belirginleşti. Edebiyatımızda 1911 yılında Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in Selanikleşme çıkan "Genç Kalemler" dergisinde yazmaya başlamalarıyla Milli Edebiyat akımı başlamıştır.

Milli Edebiyatın, edebî bir takım olarak ortaya çıkması Ömer Seyfettin'in 1911 yılında Genç Kalemler dergisinde "Ye-ni Lisan" makalesini yazmasına dayanır.

Ömer Seyfettin bu makalesinde özetle şu görüşlere yer veriyordu:

- 1- Türkçe karşılığı olan yabancı kelimeler atılmalı.
- 2- Eski Türkçe kelimeler diriltilmeye çalışılmamalı.
- 3- Yazı dilinde İstanbul Türkçesi esas olmalı.
- 4- Yabancı dillerden geçen Türkçeleşmiş kelimeler atılma-malı

Milli edebiyatın genel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- 1- Dilde, tamamen "sadeleşme" fikri savunulmuştur.
- 2- Edebiyatta, milli konulara ve toplum meselelerine eğil-me gerekliliği savunulmuştur.
- 3- Milli edebiyat döneminde özellikle roman, hikaye ve ti-yatroya yönelme vardır.
- 4- Şiirde milli nazım şekilleri ve hece ölçüsü kullanılmıştır.
- 5- Şiirde, tema bakımından genellikle bireysel konulara yer verilmiştir.

6- Edebiyatımızda ilk defa bu dönemde İstanbul dışına çı-kılması, eserlerde Anadolu bir konu olarak ele alınmıştır.

Milli edebiyat akımı içinde yer alan sanatçılar ilk başta Ali Canip, Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp'tir. Refik Halid, Fuat Köp-rülü, Yakup Kadri, Halide Edip gibi sanatçılar da sonradan Milli edebiyat akımı içinde yer almışlardır.

Ömer Seyfettin (1884-1920)

Sade bir Türkçe ile yazan ve millî konuları işleyen Ömer Seyfettin, realist Türk hikâyeciliğinin en önemli isimlerinden biri-dir. Özellikle tarihi hikâyeleriyle tanınan Ö. Seyfettin, Türkler'e Balkanlar'da yapılan zulümleri bildiği için hikâyelerinde sık sık bu konuyu işlemiştir.

Hikâyelerinden bazıları: Bahar ve Kelebekler, Bomba, Beyaz Lâle, Yüksek Ökçeler, Efruz Bey, Yalnız Efe, Ashab-ı Kehfimiz....

Ziya Gökalp (1876-1924)

Çeşitli makale, manzume ve eserlerindeki düşünceleriyle "Türkçülük"ün yolunu ve programını çizen Z. Gökalp ilk Türk sosyoloğu olarak kabul edilir. Sade Türkçe ile şiir ve nesir ala-nında çeşitli eserleri vardır.

Şiirleri: Kızıl Elma, Altın Işık, Yeni Hayat

Nesirleri: Türkçülüğün Esasları, "Türkleşmek, İslamlaş-mak, Muasırlaşmak", Türk Töresi, Malta Mektupları, Türk Mede-niyet Tarihi

Ali Canip Yöntem (1887-1967)

Genç Kalemler dergisindeki makaleleriyle Milli edebiyatın öncülüğünü yapmış olan A. Canip, hece vezni ve sade bir dille şiirler de yazmış; fakat sonraları daha çok edebiyat incelemele-ri ile uğraşmıştır.

BEŞ HECECİLER (1915-1921)

F. Nafiz Çamlıbel, Y. Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek, Ha-lit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon. Beş Hececiler, hece öl-çüsünü, halk şiiri nazım şekillerini, yerli özellikleri şiirde yan-sıtmaya çalıştılar. Anadolu'nun tabiat güzelliğini olanca haşme-tiyle dile getirmiş, memleketçi görüşü, tarihi Türk kahramanlıkla-rını övünçle işlemişlerdir. Bu beş de şâir de şiire aruzla başla-mıştır. Onları heceye iten en önemli âmil Ziya Gökalp olmuştur.

BAĞIMSIZ SANATÇILAR

Ahmet Haşim (1885-1933)

Fecr-i Âti topluluğunun en tanınmış ismi olan A. Haşim, şi-irlerinin tümünde aruz vezni kullanmıştır. Edebiyatımızda sem-bolizmin en önemli temsilcisidir. A. Haşim'e göre şiir, okunmak için değil, hissetmek için yazılır. Şiirin dili "musiki ile söz arasın-da, sözden ziyade musikiye yakındır." Şiirlerinde akşam, şafak, mehtap, gece, yıldızlar, göller ve ormanlar gibi tabiatla ilgili kav-ramları sıkça kullanmıştır.

A.Haşim'in, şiirlerinin yanı sıra sade bir dille yazılmış ne-sirleri vardır.

Şiirleri: Göl Saatleri, Piyale

Nesirleri: Bize Göre, Gurabahane-i Laklakan, Frankfurt Seyahatnamesi

Yakup Kadri Karaosmanoğlu (1889-1974)

Fecr-i Âti topluluğu içerisinde ilk denemelerini veren Y. Kadri önceleri bu topluluğun ferdiyetçi sanat anlayışına bağlı kalmış daha sonra toplum hayatımızdaki sorunları, değişimleri ve acı gerçekleri bütün ayrıntılarıyla ortaya koymuştur. Duygu ve düşüncelerinin coşkunluk kazandığı bölümlerde süslü ve sa-natlı bir anlatıma başvurmıştır.

Sade ve duygulu bir dille yazdığı romanları teknik açıdan da güçlüdür. Tanzimat'tan Cumhuriyet dönemine kadarki za-manda meydana gelen siyasi ve toplumsal değişimleri birbiri-ni tamamlayan bir roman zinciri içinde işlemiştir. (Bir Sürgün'de, İkinci A. Hamit'e karşı Paris'e kaçan Jön Türkler'in hikâyesi. Ki-ralık Konak'ta Tanzimattan 1. Dünya savaşına kadar yetişen üç kuşağın tezatları. Hüküm Gecesi'nde, Meşrutiyet döneminin parti mücadeleleri. Sodom ve Gomore'de, işgal altındaki İstan-bul'un ahlâk bozuklukları. Yaban'da, Kurtuluş savaşı yıllarında bir Anadolu köyü. Ankara'da yeni hükümet merkezinin üç dö-ne-mi)

Romanları: Kiralık Konak, Nur Baba, Hüküm Gecesi, So-dom ve Gomore, Yaban, Ankara, Bir Sürgün, Panorama

Hikâyeleri: Bir Serencam, Rahmet, Milli Savaş Hikâyeleri

Mensureleri: Okun Ucundan, Erenlerin Bağından

Refik Halit Karay (1888-1965)

Mizah, hikâye, roman, fıkra, deneme ve anı türlerinde çe-şitli eserler vermiş olan Refik Halit yazılarında konuşma dilini çok ustalıkla kullanarak "Yeni Lisan" hareketinin zafer kazanma-sında büyük payı bulunan yazarlardan sayılmaktadır.

Başlangıçta mizah ve sosyal yergi yazılarıyla dikkati çe-ken Refik Halit, o zamana kadar birkaç yazarın birkaç eseri dı-şında, İstanbul dışına çıkamayan Türk hikâyesini Anadolu'ya yöneltmekle hikâyeciliğimize yeni bir ufuk açmıştır.

Romanları: İstanbul'un İç Yüzü, Yezit'in Kızı, Çete.

Hikâyeleri: Memleket Hikâyeleri, Gurbet Hikâyeleri.

Fuat Köprülü (1890-1966)

Halk şiirleri de yazmış olmakla birlikte daha çok edebiyat tarihi ve tarih alanındaki araştırmalarıyla tanınır.

Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar ve Türk Sâz Şairleri, eserlerinden en önemlileridir.

Halide Edip Adıvar (1884-1964)

İlk eserlerinde (Seviye Talip, Handan, Kalp Ağrısı) aşk konuları üzerinde durmuş, bireysel tutkuları ve özellikle kadın psikolojisini işleyen Halide Edip, kurtuluş savaşı yıllarında "Sanat sanat için" anlayışından gittikçe uzaklaşmış, (Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye) millet ve memleket meselerini işleyerek bir nevi realizme yaklaşmıştır.

Sanat hayatının son döneminde toplum hayatını ele alarak töre romanları yazan H. Edip, bu tür eserlerinde, konularını bireylerin duygusal hayatları üzerine değil, devirlerin, kuşakların gelenek ve göreneklere üzerine kurmuştur.

Eserleri: Seviye Talip, Handan, Ateşten Gömlek, Vurun Kahpeye, Kalp Ağrısı, Sinekli Bakkal, Döner Ayna, Mor Salkımlı Ev, Türkün Ateşle İmtihani

Reşat Nuri Güntekin (1889-1956)

"Çalıkuşu" romanı ile tanınan Reşat Nuri, ilk dönemlerinde yazdığı eserlerde (Çalıkuşu, Dudaktan Kalbe, Akşam Güneşi) bireylerin duygusal ilişkileri üzerinde durmuş. Sanat hayatının ikinci döneminde ise (Yeşil Gece, Yaprak Dökümü, Miskinler Tekkesi) toplumsal olayları ön plana almıştır.

Romanları, tiyatroları ve hikâyeleri ile memleket edebiyatı yapmaya muvaffak olan Reşat Nuri genel tutumu ile realist bir yazardır. Eserlerinde her şeyi ile Anadolu atmosferi görülür. Konu, çevre ve tip hep Anadolu ile ilgilidir. Eserlerinde sahne tekniğini kullanmış, gelenek ve göreneklere yer vermiş, memur ve özellikle öğretmen tiplerini işlemiştir. Bütün eserlerini günlük konuşma diliyle, süsüz ve yapmacıktan uzak bir üslupla yazan R. Nuri, eleştiri, makale, çeviri, hatıra, hikâye, roman, tiyatro türlerinde birçok dergi ve gazete sayfalarında kalan yüzü aşkın eser vermiştir.

Eserleri : Gizli El, Çalıkuşu, Damga, Dudaktan Kalbe, Bir Kadın Düşmanı, Yeşil Gece, Acımak, Yaprak Dökümü, Anadolu Notları, Balıkesir Muhasebecisi

Faruk Nafiz Çamlıbel (1898 – 1973)

Önceleri aruz vezniyle şiirler yazan Faruk Nafiz, I. Dünya savaşı sırasında hece vezniyle de yazmaya başlamış ve daha sonra da her iki vezni birlikte kullanmıştır.

Aruzla yazdığı şiirlerinde Y. Kemal'in etkisi sezilir. Hece ile yazdıklarında ise bu vezni, gerek kendinden önce yetişen, gerek kendi kuşağında olan şairlerden daha üstün bir başarıyla kullanmıştır.

Önceleri ferdî ve romantik şiirler yazan şair, Anadolu'yu gördükten sonra konularını halkın hayatından alarak dil, söyleyiş ve nazım biçimleri ile realist bir memleket edebiyatı yapma yoluna girmiştir. Han Duvarları bu yolda yazdığı en ünlü şiiridir.

Şiirleri: Han Duvarları, Çoban Çeşmesi, Dinle Neyden, Suda Halkalar....

Tiyatro alanında: Canavar, Akin, Özyurt, Kahraman, Yayla Kartalı

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958) :

Fransız tarihçisi A. Sorel'in etkisiyle Türk tarih ve uygarlığını incelemeye koyulmuş ve bu çalışma sonucunda Edebiyat-ı Cedide şiirinin bizim kültürümüze ve lehçemize yabancı ve alaf-ranga olduğu inancına varmış. Batı taklitçiliğini bırakarak şiiri kendi varlığından çıkarmayı düşünmüştür.

Türk klasik edebiyatı olarak gördüğü Divan şiirini örnek alarak o yolda bir takım gazeller, şarkılar, murabbalar, rubailer yazmıştır. Bunun yanında sade dile ve yeni nazım biçimleriyle de şiirler yazmıştır. Hece vezni küçümsememekle birlikte, şiir için veznin esas değil bir alet olduğuna inanmış, şiirlerini aruz vezni ile yazmıştır. Şiirde şekil mükemmelliğine, ahenk ve kafiye önem vermiştir.

Şiiri bir musiki anlayışı ile, sabırla ve kuyumcu titizliği ile işleyen Y. Kemal, toplum davaları dışında lirik şiirler yazmış, ço-

ğunlukla aşk, sonsuzluk özlemi, ölüm, Osmanlı tarihinden ilhamla kahramanlık, Osmanlı medeniyetine hayranlık, İstanbul semtlerine karşı duyduğu sevgi temaları üzerinde durmuş, birkaç da efsane yazmıştır.

Şiirleri: Kendi Gök Kubbe'miz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubailer

Nesirleri : Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Edebiyata Dair, Hatıralarım

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK EDEBİYATI

Cumhuriyet dönemi edebiyatının temelinde Millî edebiyatın ilkeleri yatar. Cumhuriyet dönemi şairlerinin üzerinde birleştikleri nokta, günlük konuşma dilinin zengin duygu dünyalarını ifade edecek yazı dili haline getirilmesidir. Bunda da başarılı olmuşlardır.

Cumhuriyetin birinci döneminde, klasik nazım şekillerine bağlılık sürerken, yeni bir şiir estetiği getirilir, yeni kalıplar denir, serbest nazım ortaya çıkar. Ferdîyetten toplum şiirine yöneliş, daha çok Cumhuriyetin ikinci dönemine (1940-1950) rastlar. Bu dönem şairlerinin bir kısmı, Yahya Kemal ve A. Haşım'ın, bir kısmı Batılı şairlerin, bir kısmı da Halk edebiyatının tesirinde kalmıştır.

Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan edebiyat akımlarından hiçbirisi uzun ömürlü olamamıştır. Adeta beş yıllık bir anlayış, bir akım ortaya çıkar olmuştur.

YEDİ MEŞALECİLER (1928)

Sabri Esat Siyavuşgil, Yaşar Nabi Nayır, Muammer Lütfi Bahşı, Vasfi Mahir Kocatürk, Ziya Osman Saba, Cevdet Kudret Solok ve nasir (nesir yazarı) Kenan Hulusi Koray

1928'de çıkarılan "Yedi Meşale" dergisi etrafında toplanan bu sanatçılar, hece şiirine yeni bir ses, yeni bir hava, değişik temalar ve değişik muhteva getirmek amaç ve iddiasıyla şiir dünyamıza adım atmışlardır. Duygu ve düşünceye önem veren, sanat aşkını ön planda tutan, taklitten uzak, orijinal eserler vermeye çalışmışlar, ancak daha çok şiir ve hüyanın ağır bastığı eserler meydana getirmişlerdir.

1930-1940 yılları arasında N. Fazıl Kısakürek, A. Hamdi Tanpınar, A. Kutsi Tecer, A. Muhip Dranas, C. Sıtkı Tarancı, A. Nihat Asya gibi şairler kendilerine has anlayışlarla şiir örnekleri vermişlerdir. Bunların yanında edebiyatımızda hikâye ve roman denemeleri yapan M. Şevket Esenal, Peyami Safa, A. Şinasi Hisar ve S. Faik Abasıyanık da değerli eserler meydana getirmişlerdir.

1940 SONRASI TÜRK EDEBİYATI

GARİPÇİLER (1941)

1941 yılında Orhan Veli, Oktay Rıfat ve Melih Cevdet yayımladıkları "Garip" adlı şiir kitabı ile yeni bir anlayış ortaya koyarlar. Garip'in başına bildiri niteliğinde bir önsöz yazarak, eski şiirimizi tümüyle inkâr edip, vezne, kafiye ve duygulu şiire karşı çıkarlar, bu işin polemiğine (kalem kavgası) girer.

Batıdaki "Varoluşçuluk" akımının etkisiyle suurlarına yöneldiler. Nefsî arzulara ve kalıtıma önem verdiler. Bunun yanında yaşama sevinci, çocukluğa dönüşü işlediler. Onların şiirlerinde günlük hayatın yansımaları, inanç bunalımları görülür. Silik insanları ve her çeşit konuyu şiire soktular. Edebiyatımızda ilk olarak serbest (ölçsüz) şiiri savundular. Sanatsız, süsüz, yalın söylemeye önem verdiler.

Orhan Veli Kanık ve arkadaşlarının çabalarıyla, şekilde ölçü ve kafiye bağlarını çözen bu değişiklikler, özde, şairanelikten kurtularak "basitlik", "insanlı" ve "yaşama sevinci"ne yöneldi.

Kuralsızlığı kural edindiler. Şiirde ölçü, kafiye ve dördlûge karşı çıktılar. Şairaneliğe, mecazlı söyleyişleri, sanatları kabul etmediler. Süslü ve sanatlı dile karşı çıkıp sade bir dil kullandılar.

Şiirde o döneme kadar işlenmemiş konuları ele aldılar. Konuşma dili ile günlük sıradan konuları işlediler. Şiirlerinin başlıca konuları; günlük hayat, sıradan insanların problemleri, yaşama sevinci ve hayattaki bazı garipliklerdi. Halk deyişlerinden yararlanmışlar, toplumsal yergiye yer vermişlerdir.

(Garipçilerin şiirine "I. Yeni Şiiri"de denir.)

HİSARCILAR (1950)

1950 yılında çıkmaya başlayan "Hisar" dergisi, Garip hareketine, dildeki tasfiyeciliğe karşı bir tavırla yayın hayatına atılır.

A. Nihat Asya, Bekir Sıtkı Erdoğan, Yavuz Bülent Bakiler, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer, Mehmet Çınarlı ve Münis Faik Ozansoy. Bu sanatçılar yeniliğin eskiyle bağını koparmayacağını, ondan kuvvet alması gerektiğini ve Batı kültürüne karşı milli sanatı savunmuşlardır.

İKİNCİ YENİCİLER (1955)

İkinci Yeniciler, şiiri şiir için yazmayı; eşya görünüm ve özellikle insanı aşırı bir soyutlama ile anlatmayı amaç edinmişlerdir. Garipçilerin açık ve yalın anlatımına bir tepki olarak ortaya çıkmışlardır. Belli başlı sanatçıları: İlhan Berk, Turgut Uyar, Sezai Karakoç, O. Rıfat ve Edip Cansever'dir.

CUMHURİYET DÖNEMİ SANATÇILARI

Cumhuriyet döneminde yine Millî edebiyat akımının prensipleri, sanat anlayışı temel olduğu için aşağıdaki birçok sanatçıyı bu çizgiden ayırmak zordur.

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

Edebiyat tarihçisi olarak edebiyatımıza yeni bir bakış açısı getiren Tanpınar roman, hikâye ve şiir türlerinde eserler vermiştir.

Şiirlerinin çoğunda insan kaderinin derin meselelerini, kâinat ile insan varlığı arasındaki münasebeti, aşk, ölüm ve sanat konularını işlemiştir.

Tanpınar, bütün hayatı boyunca güzel ve mükemmel şiirler yazmayı düşünmüş, sosyal fayda ve tesiri mutlak surette reddetmiştir. Şiir üzerinde bir ömür boyu çalışmasına rağmen az eser yayımlamış olmasının sebebi budur. O, özlediği mükemmeliğe ulaşmak için şiirlerini bir elmas yontucusu gibi işlemiştir. Şiirlerindeki temel unsur musikî, his ve hayaldir.

Eserleri : Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler, Mahur Beste, XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi

Peyami Safa (1899-1961)

Geçinmek amacıyla yazdığı eserlerinde "Server Bedii" takma adını, sanat kaygısıyla yazdığı eserlerinde ise asıl adını kullanmıştır. İlk eserlerinde olaylara önem vermiş, daha sonraki eserlerinde ise (9. Hariciye Koğuşu, Bir Tereddütün Romanı) olayları arka plana itip düşünce ve ruh çözümlemelerine yönelmiş psikolojik roman türünün olgun eserlerini vermiştir.

Birinci Dünya savaşı yıllarının toplum düzeni ve birey ahlakı üzerindeki yıkıcı etkisi, birçok eserinin temeli olmuş, yine aynı sebeplerden doğan şüphe ve tereddüt, işlediği temaların başında gelir.

Eserleri : Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Fatih-Harbiye, Bir Tereddütün Romanı, Matmazel Noralyanın Koltuğu, Yalnızız, Biz İnsanlar

Ahmet Kutsi Tecer (1901-1967)

Samimi ve duygulu memleket şiirleriyle tanınan A.K.Tecer, aynı zamanda folklor araştırmacısıdır.

Avrupalı şiir anlayışından "aşık tarzı" şiirlere, söyleyişe yönelmiş ve bu iki anlayışı şiirlerinde birleştirmiştir. Halktan aldığı malzemeyi batı tekniğiyle işlemiştir.

Köşebaşı, Bir Pazar Günü, Koçyiğit Köröğlu gibi oyunlarının yanında şiirleri de vardır.

Cahit Sıtkı Tarancı (1910-1956)

Sade ve ahenkli bir konuşma diliyle şiirler yazmıştır. Daha çok genç iken Türkçeyle en güzel şiirler yazmayı gaye edinen C. Sıtkı düşüncelerine hakim olan ölüm temi dolayısıyla kendi ıstı-rabı içinde kapalı, metafizik seviyeye yükselemeyen, hayata koşmak isteyen, fakat ondan tam istediğini bulamayan bir insandır.

C. Sıtkı'nın üzerinde durduğu en mühim meselelerden biri şekil meselesidir. Şekil mükemmeliğini elde etmek için yeni vezinler arar. C. Sıtkı'nın şiirleri saf yaşantı şiirleridir. Bunlarda ölüm korkusu, dünyanın güzelliği, yaşama sevinci ve aşk temlerini işler.

Eserleri : Ömrümde Sükût, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzel, Sonrası isimli şiir kitapları ve Ziya'ya Mektupları vardır.

Kemalettin Kamu:

Kurtuluş Savaşı yıllarında yazdığı şiirleriyle ünlendi. Haki-miyet-i Milliye, Yenigün gazetelerinde yazıları yayımlandı. Aşk ve yalnızlığı konu aldığı ya da vatanseverlik temini işlediği şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı. Genellikle dili ve ahengi sağlam, lirik-epik şiirler yazdı. Şiirleri ölümünden sonra kitaplaştırıldı. Gurbet şairi diye tanındı.

Orhan Veli Kanık (1914-1950)

Şiirde ölçü, uyak, şekil ve konu sınırlamasını kaldıran şairdir. Hayatın her olayını ve hayattaki her maddeyi konu alarak geçebilmiştir. Özentsiz bir anlatımı vardır. Dili sadedir. Türkçe'yi güzel ve ustaca kullanır. Şiirlerinde gerçek toplumu ve toplumun aksıyan yönlerini belirtir. "Garip" adlı kitabında prensiplerini belirtmiş ve uygulamıştır.

Eserleri:

Garip, Vazgeçemediğim, Destan Gibi, Yenisi, Karşı

Oktay Rıfat:

Dili sade, anlatımı akıcı ve açıktır. Halk sorunlarını masal-lardan faydalanarak işler. Şiirlerinde yaşama sevinci ve insan sevgisi, verilmek istenen başlıca duygulardır. Şiir anlayışına, sınırsızlık görüşünü getirmiştir. Garipçilerdendir.

Şiir Kitapları : Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarlık Üzerine Şiirler, Güzelleme, Aşağı Yukarı, Karga ile Tilki, Elleri Var Özgürlüğün

Oyunları: Kıskaçlar, Oyun İçinde Oyun, Çil Horoz, Birtakım İnsanlar

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Şiire hece ölçüsüyle başladı. Sonraki şiirlerinde serbest ölçüyü benimsedi. Hemen hemen her konuya eğilen usta bir şairdir. Sanat yaşamının iki dönemi vardır. İlk döneminde şiirlerini, büyük bir hayal gücü, zengin bir imge örgüsüyle yazmış, ikinci döneminde ise titiz bir dil ve kendine özgü anlatımıyla karşımıza çıkmıştır.

Eserleri : Çocuk ve Allah, Havaya Çizilen Dünya, Üç Şehitler Destanı

Behçet Necatigil (?-1980)

Çağdaş insanın emekçi ve onurlu yaşamasının dramını anlatır. Kendine özgü bir dünyanın tasarlanmaz derinliklerinde hem günlük hayattan gelen, hem toplumsal bilinçten doğan acıları, düşünceleri, sevgileri, korkuları dile getirir.

Eserleri: Kapalı Çarşı, Evler, Eski Toprak

Nurullah Ataç

Deneme ve eleştiri yazarıdır. Yazılarıyla Cumhuriyet sonrası edebiyatımızda yol gösterici oldu. Dilimizin arınması yolunda büyük çaba harcayarak, yeni bir düzyazı biçiminin doğmasına yol açan örnekler verdi. Düzyazıda yaptığı çevirilerle Batı düşünce ve sanat akımlarının tanınip yaygınlaşmasını sağladı. Devrik cümlelerin, konuşma dilinde gerekliliğini savundu.

Eserleri: Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözen Söze, Ararken, Diyelim, Söz Arasında Okuruma Mektuplar, Günce, Prospero ile Caliban

Behçet Kemal Çağlar

Atatürk devrimleri, milli duygular, memleket davaları, yurt güzellikleri üzerine aşık gelenekleriyle beslenmiş hece şiirleri yazdı. Şiirlerinde halk şiiri estetiğine bağlı biçimler içinde genellikle ulusal çöşkülleri yansıttı.

Eserleri: Battal Gazi Destanı, Bugünün Diliyle Atatürk'ün Söylevleri, Çoban, Erciyes'ten Kopan Çığ

Bedri Rahmi Eyüboğlu

Birinci Yeni Şiiri'ne halk kaynaklarına bağlı tutumu ve resamlılığıyla canlı, yerli ve renkli bir hava ekledi. Halk deyişlerine tazelik kazandırdı.

Eserleri: Karadut, Yaradana Mektuplar, Canım Anadolu, Delifışek

Ahmet Muhip Dranas:

Sembolizmin etkisindedir. Dili yalın ve etkilidir. Hayal kurma ve sınırlamayı aşmanın mutluluğunu vererek güzelliklere ve iyklere yönelmeyi amaçlar. Şekil ve ahengi, duygularını uyandırmak için kullanır.

Eserleri: O Böyle İstemezdi, Gölgele

Mithat Cemal Kuntay (1885-1956)

1908'den sonra adını duyurdu. Roman yazarları arasında, tek romanı "Üç İstanbul" ile katıldı. Roman, İstanbul'un üç ayrı dönemdeki durumun verdiği için bu adı almıştır. Romanda önce Abdülhamit'in istibdat yönetimin son yıllarındaki İstanbul'unu, onu işleyerek II. Meşrutiyet'le İttihat ve Terakki İstanbul'unu, son olarak da mütareke yıllarının İstanbul'unu buluyoruz.

Halikarnas Balıkcısı:

Çok yönlü bir sanatçı olan Balıkcı, güzel sanatların hemen her alanında yapıtları vermiştir. Asıl adı Cevat Şakir Kabaağaçlı olan yazar, bütün yapıtlarında konu olarak denizi ve yaşamalarını sürdürürebilmeleri denize bağlı olan insanların çırpınılarını anlatmıştır.

Eserleri:

Aganta Burina Burinata, Ötelerin Çocuğu, Mavi Sürgün, Uluç Ali, Turgut Reis, Merhaba Akdeniz, Ege'nin Dibi, Yaşasın Deniz, Gülen Ada, Ege

Atilla İlhan

1946 şiir yarışmasında tanınmasını sağlayan başarıdan sonra verimli emeğini şiire ve edebiyata ayırır.

Eserleri: Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği

Turgut Uyar

Son dönem şiirini temsil eden birkaç güçlü adın başında gelir.

Eserleri: Arz-ı Hal, Türkiyem, Dünyanın En Güzel Arabistanı, Tütünler Islak, Her Pazartesi

Haldun Taner (1915 - 1986)

Taner; makale, fıkra ve tiyatro eserleriyle tanındı. Hikayelerinde, büyük şehirlerdeki hayatın içinde yozlaşmış, züppe insan tiplerini anlattı. Gözleme önem verdi; canlı neşeli ve nükteli bir üslup kullandı. Hikaye ve tiyatrolarında mihaz ve hiciv havasını daha ağırlıklı tuttu. Keşanlı Ali Destanıyla epik tiyatronun ülkemizdeki ilk örneklerinden birini verdi.

Eserleri: Bu şehir-i İstanbul, Yaşasın Demokrasi Tuş, Şişhaneye Yağmur Yağıyordu, On İkiye Bir Var, Yalıda Sabah, Günnün Adamı

Orhan Kemal (1914-1970)

Ceyhan'da doğdu. Yazı hayatına şiir yazarak başladı. Eserlerinde kendisini, Çukurova işçilerini, gurbetçileri, mahpusları, yoksul halk kesimini anlattı.

Eserleri: Çamaşırcının Kızı, Arka Sokak, Koğuş, Hanımın Çiftliği, Devlet Kuşu

Yaşar Kemal (1922-)

İnce Memed adlı romanıyla ünlendi. Romanlarında genellikle Çukurova bölgesinde yaşayan köylülerin, Toroslardaki Türkmenlerin, toprak ve fabrika işçilerinin hayatını anlattı. Anadoludan derlediği efsaneleri romanlaştırdı. Kimi ölümlerin sahibi olan Yaşar Kemal, folklor incelemeleri de yaptı.

Eserleri: İnce Memed, Yer Demir Gök Bakır, Çakırcalı Efe, Çukurova Yana Yana, Ağrı Dağı Efsanesi, Orta Direk

Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)

Öykü yazarıdır. Dili sade ve süssüzdür. Akıcı ve zorlamasız bir anlatımı vardır. Yaşam ve insan sevgisi temaları görülür. Öykülerinde Deniz ve balıkçılık konularını işler.

Eserleri: Semâver, Sarnıç, Mahalle Kahvesi, Kumpanya, Son Kuşlar.

Falih Rıfkı Atay (1804-1971)

Falih Rıfkı, politik makale ve fıkraları yanında gezi yazıları ve anılarıyla tanınır. Türkçeyi en duru ve yalın bir anlatıma ulaştıran yazarlarımızdan biridir. Atatürk'le ilgili anılarını "Çankaya" adlı yapıtında toplamıştır.

Eserleri: Zeytin Dağı, Ateş ve Güneş, Bizim Akdeniz, Çankaya, Niçin Kurtulmamak, Batış Yılları, Çile

Ziya Osman Saba (1910-1957)

Şiirlerinde çocukluk özlemleri, kadere boyun eğiş, aile sevgisi, ölüm sevgisi temalarını işlemiş bir şairimizdir.

Eserleri: Sebil ve Güvercinler, Nefes Almak, Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi

Abdülhak Şinasi Hisar (1888-1963):

Anı, makale, hikâye ve roman türlerinde eser vermiş, eserlerinde, tenkit, görgü, tasvir ve kültür unsurları ağır basmıştır. Sanatlı bir anlatımı vardır.

Eserleri: Çamlıca'daki Eniştemiz, Fahim Bey ve Biz, Boğaziçi Mehtapları, Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşkleri....